

Sorosa fonds - Latvija

Projekts „Tiesas nolēmumu analīze un apspriešana”

Pētījums

„Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses atziņas

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā ietvertā privātās dzīves un ģimenes dzīves jēdziena un tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību interpretācijā un piemērošanā imigrācijas lietās”

Pētījuma autores:

Ieva Mieze – Latvijas Universitātes Tiesību zinātņu maģistre, Administratīvās rajona tiesas priekšsēdētāja padomniece, tiesu prakses analītiķe;

Andra Tallija – Rīgas Juridiskās augstskolas maģistre, krīzes centra „Skalbes” juriste.

Ievads

Imigrācijas jautājumi un proti, ārvalstnieka vai bezvalstnieka tiesības uz laiku vai pastāvīgi uzturēties un dzīvot kādā valstī, nereti skar būtiskas cilvēka pamattiesības – tiesības uz ģimenes apvienošanu, ģimenes nodibināšanu, netraucētām ģimenes attiecībām, tiesības dzīvot valstī, kurai persona jūtas piederīga un kuras sabiedrībā persona ir integrējusies, ir dzīvojusi, izglītojusies, uzsākusi un attīstījusi personiskās, darba vai biznesa attiecības. Minētās tiesības izriet no Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) un Latvijai saistošajā Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (Turpmāk – ECK) garantētajām personas tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību.

Saskaņā ar Satversmes 89.pantu Latvijas valsts ir apņēmusies atzīt un aizsargāt cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Satversmes 96.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. ECK 8.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi.

Vienlaikus minētā ECK panta otrā daļa paredz, ka sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.

No minētā izriet, ka tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību nav absolūtas - tās var ierobežot, lai aizsargātu valsts ekonomiskās labklājības intereses, sabiedrisko kārtību, drošību un citus

mērķus, ja vien ierobežojums ir samērīgs ar sasniedzamo mērķi. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) ir norādījusi, ka imigrācijas jautājumus skarošas lietas mēdz būt saistītas ne tikai ar privāto dzīvi, bet arī ar migrāciju, un atbilstoši vispāratzītām starptautiskajām tiesībām un līgumiem valstij ir tiesības kontrolēt ārvalstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos tās teritorijā (sk., piemēram, sprieduma lietā *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom*¹ 67. punkta pēdējo teikumu).

Turklāt saskaņā ar Deklarācijas par to personu cilvēktiesībām, kas nav tās valsts pilsoņi, kuras teritorijā tie dzīvo (Latvija šai deklarācijai pievienojusies 1990. gada 4. maijā) 4. pantu ārvalstniekiem ir jāievēro rezidences valsts nacionālie normatīvie akti.

Tādējādi tiesām, izskatot administratīvās lietas par imigrācijas jautājumus skarošiem lēmumiem (piemēram, par atteikumu izsniegt uzturēšanās atļauju vai rīkojumu izbraukt no valsts), jāņem vērā ECK 8.pants un jāizvērtē, vai personas tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību ierobežojums, ko izraisa aizliegums uzturēties konkrētajā valstī, būtu atzīstams par samērīgu, atbilstošu un nepieciešamu Satversmes 116.panta un Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 8.panta otrās daļas izpratnē.

Līdz ar to, tiesai imigrācijas lietās, pārbaudot valsts pārvaldes iestādes lēmuma tiesiskumu:

1) jākonstatē, vai persona ir izveidojusi un attīstījusi ģimenes dzīvi ECK 8.panta izpratnē;

2) jākonstatē, vai personas pārsūdzētie lēmumi rada tiesību uz ģimenes dzīvi aizskārumu;

3) jāizvērtē, vai aizskārums uzskatāms par pieļaujamu un samērīgu atbilstoši ECK 8.panta otrajai daļai un proti, vai tas noteikts atbilstoši likumam, vai tas noteikts ar nolūku sasniegt leģitīmu mērķi un vai tas ir uzskatāms par nepieciešamu un samērīgu demokrātiskā sabiedrībā.

4) Ja ģimenes dzīve vai tās aizskārums netiek konstatēts, vai arī, ja tiek atzīts, ka ģimenes dzīves aizskārums ir bijis pieļaujams un samērīgs, jāizvērtē, vai nepastāv privātā dzīve un tās aizskārums, un secīgi – vai privātās dzīves aizskārums ir bijis attaisnojams – pamatots, atbilstošs un samērīgs.

Līdz ar to tiesām (tāpat arī kompetentajām valsts iestādēm) nepieciešams izprast un noskaidrot minēto cilvēktiesību saturu un tvērumu, kā arī tulkot imigrācijas jomu regulējošās tiesību normas kopsakarā ar cilvēktiesību normām, principiem un ECT atziņām.

Pētījuma mērķis ir iepazīstināt tiesnešus ar ECT atziņām un ECK 8.pantā ietverto tiesību saturu un interpretāciju.

Pētījumā apkopotas ECT tiesu prakses atziņas tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību interpretācijā un piemērošanā, kā arī nacionālo tiesu atziņas ģimenes dzīves jēdziena un tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību interpretēšanā.

¹ *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom*, 1985. gada 28. maijs.

Ņemot vērā, ka privātās dzīves jēdziens un tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību Latvijas nacionālo tiesu spriedumos analizēts minimāli, tiesu prakse šajā jautājumā pagaidām ir tikai attīstības sākumstadijā un stabilas judikatūras attiecībā uz privāto dzīvi Latvijas nacionālo tiesu nolēmumos vēl nav izkristalizējušās.

Tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību

Tēzes:

1) ECK 8.panta pirmajā daļā ietvertās tiesības uz ģimenes dzīvi aizsargā personas attiecības ar tuvākajiem ģimenes locekļiem, vārdu „ģimene” tulkojot sašaurināti un ar to pārsvarā saprotot laulāto attiecības un vecāku attiecības ar nepilngadīgajiem bērniem;

2) laulāto attiecībām, lai tās tiktu atzītas par ģimenes dzīvi ECK 8.panta kontekstā, jābūt patiesām un faktiski pastāvošām;

3) laulāto patiesu attiecību pamatpazīme ir kopdzīve. Tomēr gadījumos, kad kādu iemeslu dēļ kopdzīves īstenošana nav iespējama, laulāto ģimenisku attiecību esība var tikt atzīta arī konstatējot abu laulāto vēlmi šādu kopdzīvi veidot vai atjaunot, līdz ko tiks novērsti attiecīgie šķēršļi.

4) Kopdzīve netiek uzskatīta par obligātu ģimenes dzīves pazīmi vecāku un to nepilngadīgo bērnu attiecībās.

5) Pieaugušo bērnu attiecības ar vecākiem, brāļiem un māsām parasti tiek atzītas par privāto dzīvi. Šīs attiecības tiek vērtētas ģimenes dzīves kontekstā vienīgi tad, ja ir konstatējama kāda īpaša saikne, kas pārsniedz „parastas” pieaugušu bērnu attiecības ar vecākiem, brāļiem vai māsām.

6) Konstatējot ģimenes dzīvi ECK 8.panta izpratnē un to, ka personas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību ir ierobežotas, iestādei vai tiesai, kuras kompetencē ir attiecīgās lietas izskatīšana, izvērtējot aizskāruma samērīgumu, ir jāanalizē:

6.1) vai personas var īstenot savu ģimenes dzīvi arī citā valstī un vai prasība, lai personas īsteno savu ģimenes dzīvi nebūs pārāk ierobežojoša (neprasīs nesamērīgus upurus). Turklāt šajā sakarā iespējas apvienot ģimeni citā valstī jāizvērtē no abu laulāto viedokļa - ne tikai no personas, kura tiek izraidīta. Līdzīga analīze jāveic arī privātās dzīves aizskāruma izvērtēšanas gadījumā;

6.2.) vai attiecīgajai personai ģimenes dzīve pastāvēja jau pirms izraidīšanas lēmuma (respektīvi, kamēr persona attiecīgajā valstī vēl uzturējās legāli). Kā vairākās lietās ECT ir norādījusi, personai, attiecībā pret kuru ir ierosināts process par izraidīšanu, ir jārēķinās ar iespējamo izraidīšanu, līdz ar to šī procesa gaitā nodibinātās ģimenes saites kā pamatarguments izraidīšanas lēmuma nesamērīgumam jāvērtē kritiski;

6.3) Ja galvenais izraidīšanas iemesls bijis personas izdarīts noziedzīgs nodarījums, ECT norāda, ka valstij jāizvērtē un jāabalansē valsts/sabiedrības intereses uz sabiedrisko drošību un kārtību ar konkrētās izraidāmās personas interesēm, ņemot vērā gan nodarījuma smagumu, gan izdarīšanas apstākļus.

Ģimenes dzīves jēdziens

Analizējot ECT praksi, jāsecina, ka pamatā ar tiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību tiek aizsargātas personas attiecības ar tuvākajiem ģimenes locekļiem, vārdu „ģimene” tulkojot sašaurināti un ar to pārsvarā saprotot laulāto attiecības un vecāku attiecības ar nepilngadīgajiem bērniem.

Laulāto attiecībām, lai tās tiktu atzītas par ģimenes dzīvi ECK 8.panta kontekstā, jābūt patiesām un faktiski pastāvošām, un proti, laulības reģistrēšanas fakts nav pietiekams, lai konstatētu, ka personu starpā pastāv ar tiesībām uz ģimenes dzīvi aizsargājamas laulāto attiecības – ir nepieciešams, lai laulāto starpā faktiski pastāvētu patiesas, ciešas, ģimeniskas laulāto attiecības.

(sk., piemēram, 62.punktu spriedumam lietā Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom, kurā pieteicējas - sievietes, kuras patstāvīgi un likumīgi uzturas Lielbritānijā, ir vērsušās ar pieteikumu tiesā, jo uzskata, ka valsts rīkojums viņu vīriem atstāt Lielbritāniju aizskar viņu tiesības uz ģimenes dzīvi – „Tiesa atgādina, ka, garantējot ģimenes dzīves neaizskaramību, ECK 8.pants "pieņem, ka ģimene eksistē kā tāda". Laulāta pāra gadījumā jēdziens “ģimenes dzīve” parasti ietver arī kopdzīvi. Tiesa arī atzīmē, ka Abdulaziz kungs ar kundzi ne tikai stājās laulībā, bet arī īstenoja kopdzīvi līdz laikam, kamēr Abdulaziz kungam tika atteikta uzturēšanās atļauja palikšanai Lielbritānijā.”).

Vēl vairāk – ECT, vērtējot laulības reģistrācijas fakta nozīmi, ir norādījusi, ka reģistrācijas leģitimitāte nevar būt izšķirošais faktors ģimenes dzīves konstatēšanā – galvenais, lai laulātie uzskatītu sevi par laulātu pāri un dzīvotu kā laulāts pāris.

(sk. sprieduma lietā Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom 63.punktu „Tiesa neuzskata, ka tai vajadzētu pieņemt lēmumu attiecībā uz uzskatu atšķirību, kuri radušies saistībā ar Filipīnas tiesībām. Kabales kungs un kundze ir noturējuši kāzu ceremoniju, un tiesā iesniegtie pierādījumi liecina, ka viņi patiesi ir uzskatījuši sevi par precētu pāri un patiesi vēlējušies dzīvot kopā un veidot normālu ģimenes dzīvi, turklāt tam atbilstoši arī faktiski rīkojušies. Ņemot vērā konkrētos apstākļus, šādi nodibinātas attiecības bija pietiekams pamats piemērot ECK 8.pantu.”)

Parasti kā būtiskākā laulības dzīves pastāvēšanas pazīme tiek uzskatīta laulāto kopdzīve. Tomēr, kā izriet no ECT izteiktajām atziņām, gadījumos, kad kādu iemeslu dēļ kādu kopdzīves īstenošana nav iespējama, laulāto ģimenisku attiecību esība var tikt atzīta arī konstatējot abu laulāto vēlmi šādu kopdzīvi veidot vai atjaunot, līdz ko tiks novērsti attiecīgie šķēršļi.

(sk., piemēram, sprieduma lietā Beldjoudi v. France² 76.punktu - “Laika posmi, ko Beldjoudi kungs pavadīja apcietinājumā, bez šaubām uz noteiktu laiku liedza pieteicējiem īstenot kopdzīvi, bet nekādā gadījumā neizbeidza viņu ģimenes dzīvi, kura atradās ECK 8.panta aizsardzībā.”)

² Beldjoudi v. France, 1992. gada 6.marts.

Tāpat arī analizējot ģimenes jēdzienu vecāku un to nepilngadīgo bērnu attiecību kontekstā, ECT ir atzinusi, ka kopdzīve nevar tikt uzskatīta par obligātu pazīmi ar ECK 8.pantu aizsargātas ģimenes dzīves konstatēšanai.

(sk., piemēram, sprieduma lietā Berrehab v. Netherlands³ 20., 21. un 28.punktu - „Pieteicējs uzskata, ka ECK 8.punktā ietvertais jēdziens “tiesības uz ...privāto un ģimenes dzīvi” neparedz obligātu ilgstošu kopdzīves esamību. Tēva tiesību izmantošana tiekoties ar savu bērnu un dalība bērna izglītības apmaksā arī ir pietiekams pamats “ģimenes dzīves” esībai. Tiesa neuzskata kopdzīvi par „sine qua non” ģimenes dzīvē starp vecākiem un to nepilngadīgajiem bērniem. Tiesa paliek pie uzskata, ka attiecības, kuras nodibinātas starp laulātajiem īstu un likumīgu laulību ceļā – kā Berrehab kunga un kundzes gadījumā – ir uzskatāmas par “ģimenes dzīvi”. .. šādā savienībā dzimis bērns ir „ipso jure” daļa no šādām attiecībām; tādejādi, no bērna dzimšanas brīža un pamatojoties vienīgi uz dzimšanas faktu, starp bērnu un viņa vecākiem pastāv saikne līdzvērtīga “ģimenes dzīvei”, pat ja bērna vecāki nedzīvo kopā. Saistībā ar iejaukšanās pakāpi ir jāatzīmē, ka starp Berrehab kungu un viņa meitu vairākus gadus ir pastāvējušas ciešas saiknes un atteikums izsniegt uzturēšanās atļauju un izraidīšanas procedūra šīs saiknes draudēja saraut. Iejaukšanās sekas šajā gadījumā bija īpaši smagas, jo Rebekas interesēs, ņemot vērā viņas jaunību, bija uzturēt saikni ar tēvu.”

Papildus sk. arī sprieduma lietā Boughanemi v. France⁴ 35.punktu – No ECK 8.panta izrietošais ģimenes dzīves koncepts ietver arī gadījumus, kuros starp vecākiem un viņu nepilngadīgajiem bērniem kopdzīve neapstāv” un lietā C. v. Belgium⁵ 25.punktu -, Tiesa uzsver, ka no ECK 8.panta izrietošais ģimenes dzīves koncepts ietver arī gadījumus, kuros nav kopdzīves starp vecāku un viņa vai viņas nepilngadīgo bērnu. Izņēmuma gadījumos varētu konstatēt apstākļus, kas ļautu secināt, ka ģimeniskā saite ir sarauta [...], tomēr šajā lietā tas, ka pieteicējs bija apcietināts un vēlāk izsūtīts, vai ka viņa dēlu pieņēma C. kunga māsa no Luksemburgas Lielhercogistes, nav uzskatāms par šādiem izņēmuma apstākļiem”

Pieauguša (patstāvīga) cilvēka attiecības ar vecākiem vai brāļiem un māsām ECK 8.pantā ietvertās tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību aizsargā tikai tajos gadījumos, kad iespējams konstatēt kādu īpašu saikni – piemēram, persona dzīvo kopā ar saviem vecākiem, jo vecākiem nepieciešama kopšana un klātbūtne. Ja pieaudzis cilvēks dzīvo no saviem vecākiem patstāvīgu dzīvi un nav konstatējami kādi īpaši apstākļi, kas šīs attiecības padarītu par īpaši ciešām, šīs attiecības ir jāvērtē nevis tiesību uz ģimenes dzīvi, bet gan tiesību uz privāto dzīvi kontekstā.

(sk. piemēram, nolēmumu lietā Kolosovskis pret Latviju⁶, kurā ir norādīts, ka „kas attiecas uz iesniedzēja tēvu, kurš pastāvīgi dzīvo Latvijā, Tiesa uzskata, ka iesniedzējs nevar atsaukties uz “ģimenes dzīves” pastāvēšanu attiecībā uz savu tēvu. Tā kā attiecības starp pieaugušiem bērniem un viņu vecākiem nepieder pie nukleārās ģimenes, tās netiek aizsargātas ar 8.pantu, ja vien nepierāda papildus atkarības apstākļu esamību, kas ir vairāk par parastām attiecībām. Šajā lietā tā kā iesniedzējs nav pietiekami pamatojis savus argumentus par viņa tēva lielo vecumu un slimību, Tiesa uzskata, ka šādas īpašas atkarības saites esamība nav pierādīta. Tomēr Tiesa ņems vērā iesniedzēja attiecības ar savu tēvu “privātās” dzīves kontekstā.”

³ Berrehab v. Netherlands, 1988. gada 21. jūnijs.

⁴ Boughanemi v. France, 1996. gada 24. aprīlis.

⁵ C. v. Belgium, 1996. gada 7. augusts.

⁶ Kolosovskis pret Latviju, 2004. gada 29. janvāris.

Analogs secinājums izdarīts arī lietā Sļivenko pret Latviju⁷ sprieduma 97.punktā, kā arī lēmumā lietā Ivanovs pret Latviju⁸ - „Tiesa atklāj, ka iesniedzējs nav precējies un ka viņam nav bērnu Latvijā. Kas attiecas uz viņa vecākiem, Tiesa uzskata, ka iesniedzējs nevar atsaukties uz "ģimenes dzīves" esamību attiecībā uz viņiem. Tā kā attiecības starp pieaugušiem bērniem un viņu vecākiem nepieder pie nukleārās ģimenes, tās netiek aizsargātas ar 8.pantu, ja vien nepierāda papildus atkarības apstākļu esamību, kas ir vairāk par parastām attiecībām. Tiesa uzskata, ka šādas īpašas atkarības saites esamība nav pierādīta šajā lietā, pat ja iesniedzējs un viņa vecāki dzīvo kopā. Tomēr Tiesa ņems vērā iesniedzēja attiecības ar saviem vecākiem "privātās" dzīves kontekstā.”

Tāpat arī spriedumā lietā Baghli v. France⁹, tiesa ir atzinusi, ka attiecībā uz pieteicēju nav konstatējamas ECK 8.pantu aizsargājamas ģimenes attiecības, jo „pieteicējs, kurš ir neprecējies un kuram nav bērnu, nav pierādījis, ka viņam būtu kādas īpaši tuvas attiecības ar viņa vecākiem vai brāļiem un māsām, kuri dzīvo Francijā.” (sk. minētā sprieduma 48.punktu)

Tomēr jānorāda, ka ECT šajā ziņā bijusi arī citāda prakse - piemēram, lietā *Moustaquim v. Belgium*¹⁰ tiesa ir atzinusi, ka pieaugušā Moustaquim attiecības ar vecākiem un brāļiem un māsām atzīstamas par ģimenes attiecībām un līdz ar to aizsargājamas saskaņā ar ECK 8.pantu, konstatējot vien to, ka personas tuvākie radnieki dzīvo Beļģijā un viņš pats dzīvojis kopā ar saviem ģimenes locekļiem – tāpat, tieši pretējs secinājums lietā *Ivanovs pret Latviju* dotajai atziņai. (sk. minētā sprieduma *Moustaquim v. Belgium* 45.punktu „laikā, kad tika pieņemts lēmums par deportāciju, visi pieteicēja tuvākie radnieki, viņa vecāki, brāļi un māsas, jau bija dzīvojuši Liège ilgu laiku. Viens no vecākajiem brāļiem bija saņēmis Beļģijas pilsonību, un trīs jaunākie jau dzimuši Beļģijā. Pats Moustaquim kungs bija nepilnus divus gadus vecs, kad ieradās Beļģijā. Kopš tā laikā viņš tur dzīvoja divdesmit gadus kopā ar savu ģimeni vai netālu no tās. Ņemot vērā visus minētos apstāļus, jāatzīst, ka attiecībā uz pieteicēja ģimenes dzīvi nav panākts pienācīgs līdzsvars..”)

Ģimenes dzīves aizskāruma izvērtēšana

Konstatējot ģimenes dzīves esību, iestādei vai tiesai, kuras kompetencē ir attiecīgās lietas izskatīšana, jāizvērtē vai ar konkrēto lēmumu šīs tiesības tiek aizskartas, un proti, vai konkrētie lēmumi rada tādas sekas, kas apdraud vai var apdraudēt personas tiesības uz ģimenes dzīves netraucētu īstenošanu (sk., piemēram, sprieduma lietā *Sļivenko pret Latviju* 97.punktu – *ECT* ir atzinusi, ka pieteicēju izveidotā ģimenes dzīve konkrētajos apstākļos netiek aizskarta - „pat ja iesniedzējas bija acīmredzot izveidojušas "ģimenes dzīvi" Latvijā, apstrīdāmo izbraukšanas pasākumu mērķis nebija izjaukt ģimeni, tiem arī nebija tādu seku, ievērojot to, ka Latvijas varas iestādes deportēja visu ģimeni, proti, Nikolaju, Tatjanu un Karinu Sļivenko”).

⁷ *Sļivenko pret Latviju*, 2003. gada 9. oktobris.

⁸ *Ivanovs pret Latviju*, 2004. gada 25. marts.

⁹ *Baghli v. France*, 1999.gada 30.novembris.

¹⁰ *Moustaquim v. Belgium*, 1991. gada 18. februāris.

Nākamais solis pēc tam, kad ir konstatēta ģimenes dzīve ECK 8.panta izpratnē un tas, ka personas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību ir aizskartas, ir izvērtēt, vai aizskārums uzskatāms par pieļaujamu un samērīgu atbilstoši ECK 8.panta otrajai daļai.

Konvencija principā neierobežo dalībvalstu tiesības regulēt jautājumus par ārzemnieku iecelšanu un uzturēšanās ilgumu. Tomēr valsts iejaukšanās personas privātajā un ģimenes dzīvē ir attaisnojama vienīgi tas, ja tā atbilst konkrētai sociālai interesei un ir proporcionāla labumam, ko iegūst sabiedrība. Tā piemēram, spriedumā lietā *Berrehab v. the Netherlands* atzīts, ka gadījumos, kad ārzemniekam ir ciešas ģimenes attiecības ar radniekiem tās valsts teritorijā, kurā viņš ir rezidents, un izraidīšana šīs attiecības izbeigtu, izraidīšana ir pieļaujama vienīgi gadījumos, kad personas aizskārums ir proporcionāls sasniedzamajam leģitīmam mērķim, citiem vārdiem, ja iejaukšanās ģimenes dzīvē nav pārmērīga salīdzinājumā ar aizsargājamo publisko interesi (sk. sprieduma lietā *Berrehab v. the Netherlands* 20., 21. un 28.punktu, kā arī sprieduma lietā *Beldjoudi v. France* 27.punktu).

Ja tiek konstatēts, ka ģimenes tiesību ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu un tā mērķis uzskatāms par leģitīmu, tiesas pienākums ir izvērtēt ierobežojuma nepieciešamību un samērīgumu (proti, izsvērt, vai personas tiesību ierobežojums atzīstams par samērīgu salīdzinājumā ar labumu, ko iegūst sabiedrība).

Šajā sakarā tiesai jāizvērtē vairāki apstākļi, un, pirmkārt, - vai personas var īstenot savu ģimenes dzīvi arī citā valstī un vai prasība, lai personas īsteno savu ģimenes dzīvi nebūs pārāk ierobežojoša (neprasīs nesamērīgus upurus) u.tml.

Tā, piemēram, sprieduma lietā *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom* 65.punktā ir konstatēts, ka „Izskatāmajā lietā pieteicējas nav pierādījušas, ka ir pastāvējuši kādi šķēršļi ģimenes dzīves īstenošanai viņu pašu vai viņu laulāto dzimtenē, ne arī to, ka ir pastāvējuši kādi īpaši apstākļi, kuru dēļ šādu ģimenes dzīves īstenošana nevarētu prasīt.”

No minētā izriet, ka personām, kuras imigrācijas lietās atsaucas uz savām tiesībām uz ģimenes dzīvi, vienlaikus būtu arī jāargumentē, kāpēc nebūtu iespējams (vai būtu nepamatoti grūti) veidot ģimenes dzīvi citā valstī. Savukārt valstij, pieņemot lēmumu, ir pienākums minēto faktoru izvērtēt.

Turklāt šajā sakarā iespējas apvienot ģimeni citā valstī jāizvērtē no abu laulāto viedokļa - ne tikai no personas, kura tiek izraidīta.

(sk., piemēram, spriedumu lietā *Beldjoudi v. France* 78., un 79.punktu – „*Beldjoudi kundze ir dzimusi Francijā, viņas vecāki ir francūži, viņa ir Francijas pilsoņe un visu savu līdzšinējo mūžu nodzīvojuši Francijā. Ja viņa sekotu savam laulātajam pēc viņa izsūtīšanas, viņai nāktos pārcelties uz citu valsti, visticamāk Alžīriju, kuras valodu viņa droši vien nepārvalda. Pēc šādas vides maiņas viņai varētu rasties lielas grūtības adaptēties jaunajā vietā, un turklāt tam varētu rasties dažādi praktiskas un pat juridiskas dabas šķēršļi [..]. Tādēļ šāds ģimenes tiesību ierobežojums varētu apdraudēt viņu laulības vienotību vai pat pastāvēšanu. 79. Izvērtējos šos apstākļus, ir redzams, ka gadījumā ja lēmums par Beldjoudi kunga*

deportāciju tiks izpildīts, viņa tiesību aizskārums nebūs proporcionāls labumam ko iegūs sabiedrība”.

Savukārt lēmumā Kolosovskis pret Latviju ECT ir atzinusi, ka “Tiesa neatklāj apstākļus, kas norādītu, ka Latvija būtu vienīgā vieta, kur iesniedzējs, sieviete, ar kuru viņš izveidojis kopdzīvi, un viņa meita varētu veidot normālu ģimenes dzīvi. No lietas materiāliem izriet, ka iesniedzējs ir krievu tautības, ka šī sieviete ir krievu izcelsmes un ka viņu dzimtā valoda ir krievu. Šādos apstākļos viņi nevarētu saskarties ar lielām sociāla un kultūras rakstura adaptācijas grūtībām Krievijā, pat ja dzīvesvietas maiņa viņiem radītu zināmas neērtības.”)

Vienlaikus jānorāda, ka līdzīga analīze jāveic arī privātās dzīves aizskārums izvērtēšanas gadījumā. *(sk., piemēram, spriedumu lietā „Ivanovs pret Latviju”, kur tiesa ir atzinusi, ka „kopumā, Tiesa neatklāj apstākļus, kas norādītu, ka Latvija būtu vienīgā vieta, kur iesniedzējs varētu īstenot savas tiesības uz privāto dzīvi. Taisnība, ka šobrīd viņam nav nevienas valsts pilsonība; tomēr no lietas materiāliem izriet, ka iesniedzējs ir krievu izcelsmes un ka viņa dzimtā valoda ir krievu. Ņemot to vērā, un pat ja pārvākšanās viņam radītu zināmas neērtības, viņš nevarētu saskarties ar lielām sociāla un kultūras rakstura adaptācijas grūtībām Krievijā”).*

Tāpat, vērtējot, vai ar izraidīšanas lēmumu nodarītais ģimenes tiesību aizskārums uzskatāms par pieļaujamu un samērīgu, ECTprāt, vērā ņemams faktors ir arī tas, vai attiecīgajai personai ģimenes dzīve pastāvēja jau pirms tam (respektīvi, kamēr persona attiecīgajā valstī vēl uzturējās legāli). Kā vairākās lietās ECT ir norādījusi, personai, attiecībā pret kuru ir ierosināts process par izraidīšanu, ir jāreķinās ar iespējamo izraidīšanu, līdz ar to šī procesa gaitā nodibinātās ģimenes saites kā pamatarguments izraidīšanas lēmuma nesamērīgumam jāvērtē kritiski.

(sk. piemēram, Dalia v. France¹¹ 54.punktu – “pamatojot savu pieteikumu par izraidīšanas rīkojuma atcelšanu, Dalia kundze pamatā balstījās uz faktu, ka viņa ir Francijas pilsoņa māte. Pierādījumi apliecina, ka laikā kad pieteicēja dibināja ģimenes attiecības, viņa uzturējās Francijā nelegāli. Viņa nevarēja nezināt par izrietošo situācijas nedrošību. Līdz ar to Tiesa uzskata, ka šie apstākļi, kuri veidojās laikā kad pieteicēja tika liegta uzturēšanās Francijas teritorijā, nevar būt izšķiroši.” lietā Baghli v. France 48.punktu – “Turklāt jāņem vērā, ka 1992.gada decembrī, kad sākās pieteicēja attiecības I.kundzi, izraidīšanas rīkojums jau bija pieņemts; līdz ar to pieteicējam vajadzēja apzināties sava stāvokļa nestabilitāti”.

Analogs secinājums ietverts arī jau minētajā lietā Kolosovskis pret Laviju – “kopš 1995.gada iesniedzējs ir nodibinājis kopdzīvi ar sievieti, kas likumīgi un pastāvīgi dzīvo Latvijā, un ka kopš 1996.gada viņam ir meita, kurai ir tāds pats statuss kā sievietei, ar kuru viņš ir nodibinājis kopdzīvi. Nenoliedzot šīs ģimeniskās saites svarīgumu kā tādu, Tiesa tomēr uzskata, ka tās nespēlē noteicošo lomu šajā lietā. Tiesa ievēro, ka laikā, kad iesniedzējs nodibināja šīs kopdzīves attiecības, 1995.gadā, viņš jau bija saņēmis formālu atteikumu izsniegt viņam uzturēšanās atļauju, un ne viņš pats, ne šī sieviete nevarēja ignorēt nedrošo situāciju, kurā viņš atradās”).

¹¹ *Dalia v. France*, 1998. gada 19. februāris.

Īpaša uzmanība ECT spriedumos pievērsta arī gadījumiem, kad personas izraidīšanas iemesls ir personas izdarīts noziedzīgs nodarījums. ECT norāda, ka, lemjot par personas izraidīšanu vai uzturēšanās atļaujas izsniegšanas atteikumu, valstij jāizvērtē un jāsabalansē valsts/sabiedrības intereses uz sabiedrisko drošību un kārtību ar konkrētās izraidāmās personas interesēm, ņemot vērā gan nodarījuma smagumu gan izdarīšanas apstākļus. ECT vairākās lietās ir atzinusi, ka *“Dalībvalstu ziņā ir nodrošināt un uzturēt sabiedrisko kārtību un saskaņā ar starptautiskajām tiesībām un no starptautiskajiem līgumiem izrietošajiem pienākumiem kontrolēt ārzemnieku ieceļošanu un uzturēšanos valstī. Līdz ar to valstīm ir tiesības deportēt par noziedzīgiem nodarījumiem notiesātos ārvalstniekus. Tomēr, ņemot vērā, ka tādejādi var tikt pārkāptas ar ECK 8.panta pirmo daļu aizsargātās tiesības, deportācijas lēmumiem šādos gadījumos ir jābūt pamatotiem ar labumu, ko iegūst demokrātiska sabiedrība, turklāt šim labumam ir jābūt proporcionālam indivīdam nodarītajam aizskārumam.”* (sk. piemēram, *Mehemi v. France un Dalia v. France* 52.punktu).

Tā piemēram, lietā *Mehemi v. France*¹² pieteicējs - alžīrietis, kurš bija dzimis un audzis Francijā un kura ģimene dzīvoja Francijā, bija izraidīts, jo sodīts par narkotiku kontrabandu. ECT uzskatīja, ka personas pieļautā noziedzīgā nodarījuma smagums un ietekme uz sabiedrības interesēm ir būtisks faktors, kas valstij jāņem vērā, pieņemot lēmumu. ECT atzina, ka publiskās kārtības un drošības nodrošināšana valstī ir konsekventi atzīstama par leģitīmu izraidīšanas mērķi. Konkrētajā lietā ECT gan atzina, ka šīs sabiedrības intereses nav samērojamas ar personas, kura dzimusi un augusi Francijā un kuras ģimene ir Francijā, interesēm palikt šajā valstī. (sk. *minētā sprieduma 37.punktu* „ņemot vērā narkotiku postošo iedarbību uz cilvēku dzīvēm, Tiesa saprot, kādēļ iestādes izrāda lielu nelokāmību attiecībā uz tiem, kas aktīvi veicina šī posta izplatīšanos. Fakts, ka 1989. gadā pieteicējs piedalījās sazvērestībā, lai importētu lielu daudzumu hašiša, nopietni liecina pret viņu.)

Arī lietā *Moustaquim v. Belgium*, kur valsts norādītais galvenais izraidīšanas iemesls ir personas izdarītie noziedzīgie nodarījumi, ECT norādīja, ka sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanas kontekstā jāizvērtē nodarījumu smagums un izdarīšanas apstākļi. Konkrētajā lietā tiesa kā būtisku nodarījumu smagumu mīkstinošu apstākli uzskatīja to, ka persona noziedzīgos nodarījumus izdarījusi, būdama nepilngadīga. Līdz ar to tiesa, izvērtējot valsts ieguvumu un personas tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību atzina, ka attiecībā uz personu ierobežojums bijis piemērots nesamērīgs lēmums (sk. *Moustaquim v. Belgium* 44.punktu *“Moustaquim kungam piedēvētajiem noziegumiem Beļģijā ir vairākas īpašas iezīmes – pirmkārt, tie visi ir saistīti ar laiku, kad prasītājs bija pusaudzis. Otrkārt, krimināltiesā lieta tika izskatīta attiecībā uz tikai 26 noziegumiem, kas turklāt notikuši samērā īsā laika periodā – apmēram vienpadsmit mēnešos”*).

¹² *Mehemi v. France*, 1997. gada 26. septembris.

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

Tēzes:

1) *Ar privāto dzīvi ECK 8.panta kontekstā saprot personas ilgstošā laika posmā veidotas un attīstītas emocionālās, sociālās un ekonomiskās attiecības (attiecību saites), kas veido šīs personas saikni ar konkrēto valsti.*

2) *Tiesības uz privāto dzīvi aizsargā personas izveidotās pastāvīgās attiecības ar citiem cilvēkiem – draugiem, radniekiem, kolēģiem, biznesa partneriem u.tml. Jēdziens „privātā dzīve” ietver arī attiecības ar tiem ģimenes locekļiem, kuri neiekļaujas „ģimenes kodolā” un proti, pilngadīgo personu attiecības ar vecākiem, brāļiem un māsām vai citiem radniekiem, ja vien netiek konstatēta kāda īpaši cieša saikne, kuras dēļ šīs attiecības būtu jāuzskata par ģimenes dzīvi.*

3) *Tiesības uz privāto dzīvi aizsargā personas objektīvi konstatējamu piederību attiecīgajai valstij.*

4) *To, ka persona konkrētā valstī, no kuras tiek izraidīta, ir izveidojusi un attīstījusi privāto dzīvi, var konstatēt, izvērtējot objektīvos apstākļus, kas varētu liecināt par personas integrāciju šajā valstī un to, vai persona pamatoti jūtas šai valstij piederīga. Izvērtējamie apstākļi:*

- *valstī nodzīvotā laika ilgums (kopš dzimšanas, kopš agras bērnības, lielāko daļu mūža),*
- *valoda (vai prot valsts, no kuras tiek izraidīts, valodu, vai spēj sazināties kādas citas valsts (dzimtenes valsts) valodā,*
- *izglītība (kurā valstī un kādā valodā iegūta izglītība),*
- *pilsonība (vai ir mēģinājis iegūt valsts, no kuras tiek izraidīts, pilsonību, vai ir kādas citas valsts (nacionalitātes valsts) pilsonība),*
- *darbs (karjera),*
- *kultūra.*

5) *Ja tiek konstatēts, ka persona valstī, no kuras tiek izraidīta, ir izveidojusi un attīstījusi ar ECK 8.pantu aizsargājamu privāto dzīvi, jāizvērtē, vai ar konkrēto lēmumu personas privātā dzīve tiek aizskarta. Šāds izvērtējums nav tiesas (iestādes) pienākumus vienīgi tad, ja pieteicēja pārsūdzētā izraidīšana ir atzīta par prettiesisku (un atcelta) jau no ģimenes dzīves aizsardzības viedokļa.*

6) *Ja tiek konstatēts, ka ir pieļauts privātās dzīves ierobežojums, un, ja tiek atzīts, ka tas ticis noteikts saskaņā ar likumu un tā mērķis uzskatāms par leģitīmu, tiesas nākamais solis - izvērtēt ierobežojuma nepieciešamību un samērīgumu (proti, izsvērt, vai personas tiesību ierobežojums atzīstams par samērīgu salīdzinājumā ar labumu, ko iegūst sabiedrība). Šajā sakarā iestādei vai tiesai, kuras kompetencē ir attiecīgās lietas izskatīšana, izvērtējot aizskāruma samērīgumu:*

6.1) *Jāizvērtē, vai personas var īstenot savu privāto dzīvi arī citā valstī un vai prasība, lai personas īsteno savu ģimenes dzīvi nebūs pārāk ierobežojoša (neprasīs nesamērīgus upurus).*

Analizējot pieteicēja iespējas īstenot un attīstīt savu privāto dzīvi kādā citā valstī (visticamāk – nacionalitātes valstī), būtiski ir izvērtēt, kāda veida saikne

pieteicējam pastāv ar savas nacionalitātes valsti. Izvērtējot personas saikni ar nacionalitātes valsti, jāvērtē tie paši faktori, kuri tiek ņemti vērā, konstatējot privātās dzīves esību valstī, no kuras persona tiek izraidīta (nodzīvotais laiks, valodas prasmes u.tml.);

6.2.) Tāpat kā vērtējot ģimenes dzīves aizskāruma samērīgumu, arī vērtējot privātās dzīves aizskāruma samērīgumu, būtu jāanalizē, vai persona savu privāto dzīvi valstī, no kuras tiek izraidīta, veidojusi un attīstījusi legālas uzturēšanās laikā. Kā vairākās lietās ECT ir norādījusi, personai, attiecībā pret kuru ir ierosināts process par izraidīšanu, ir jārēķinās ar iespējamo izraidīšanu, līdz ar to šī procesa gaitā nodibinātās ģimenes saites kā pamatarguments izraidīšanas lēmuma nesamērīgumam jāvērtē kritiski;

6.3) Jāanalizē izraidīšanas iemesli kopsakarā ar izraidāmās personas individuālajiem apstākļiem (gan tad, ja persona tiek izraidīta, jo ir pieļāvusi likumpārkāpumu, gan tad, ja persona tiek izraidīta, jo ir ārvalsts bruņoto militāro spēku militārpersona vai tās ģimenes loceklis).

7) To personu izraidīšanai, uz kurām attiecināms 1994.gada Krievijas-Latvijas līgums par bruņoto spēku izvešanu, ir leģitīms mērķis, proti, Latvijas nacionālās drošības aizsardzība.

7.1) Pieņemot, ka konkrētajā lietā ir notikusi iejaukšanās tiesībās, kuras garantē Konvencijas 8.pants, šī iejaukšanās, ņemot vērā militārā dienesta apstākļus, parasti nav nesamērīga.

7.2) Shēma ārvalstu Bruņoto spēku un viņu ģimeņu izvešanai, balstoties uz vispārēju atzinumu, ka viņu izvešana ir nepieciešama nacionālajai drošībai, pati par sevi nevar tikt uzskatīta par Konvencijas 8. panta pārkāpumu. Taču šādas shēmas piemērošana bez iespējas ņemt vērā personu individuālos apstākļus, pēc ECT uzskata, nav nesavietojama ar šī panta prasībām.

7.3) Bruņoto spēku militārpersonu ģimenes locekļu izraidīšanas gadījumā valstij ir jāizvērtē, vai katra attiecīgā persona radīja konkrētus draudus nacionālajai drošībai vai sabiedriskajai kārtībai. Ir jāņem vērā tas, vai izraidāma persona pati ir militārpersona, vai tikai militārpersonas ģimenes loceklis.

7.4) Ja izraidāmā persona ir militārpersona, jāizvērtē, vai persona bruņotajos spēkos iesaistījusi, pildot obligāto militāro dienestu, vai militārpersonas statusu izvēlējusies brīvprātīgi uz ilgstošu, nenoteiktu laiku.

7.5) Ja izraidāmā persona pati nav militārpersona, bet gan militārpersonas ģimenes loceklis, jāizvērtē, cik lielā mērā personas dzīve ir bijusi saistīta ar militārajiem spēkiem un cik lielā mērā persona ir īstenojusi savu privāto dzīvi kā civilpersona.

8) Personu, kuras izraidīšanas iemesls ir attiecīgajā valstī izdarīts noziedzīgs nodarījums (likumpārkāpums), izraidīšanai ir leģitīms mērķis – sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšana.

Valstīm ir jāuztur sabiedriskā kārtība un šim nolūkam tām ir tiesības izraidīt ārvalstniekus, kas notiesāti par noziedzīgiem nodarījumiem. Tomēr valstu lēmumiem šajā jomā, ciktāl tie var iejaukties tiesībās, ko aizsargā ECK 8. panta pirmā daļa, jābūt nepieciešamiem demokrātiskā sabiedrībā (jāatbilst ECK 8.panta otrās daļas nosacījumiem).

Privātās dzīves jēdziens

Imigrācijas lietās ar privāto dzīvi ECK 8.panta kontekstā saprot personas ilgstošā laika posmā veidotas un attīstītas emocionālās, sociālās un ekonomiskās attiecības (attiecību saites), kas veido šīs personas saikni ar konkrēto valsti (sk. Sļiveno pret Latviju, 96.punktu).

Vienlaikus jānorāda, ka nereti, pat, ja tiesa konstatē, ka pieteicējs konkrētajā gadījumā ir izveidojis un attīstījis privāto dzīvi, ja tiesa jau ir konstatējusi ģimenes dzīves aizskārumu un atzinusi to par nesamērīgu, privātās dzīves aizskāruma pamatotība un samērīgums netiek vērtēts. Līdz ar to ECT tiesu praksē tiesību uz privātās dzīves neaizskāramību analīzei nav veltīts tikpat daudz kā ģimenes dzīvei un daudzās lietās tiesa ir konstatējusi tiesību uz privāto dzīvi esību, bet nav analizējusi, vai šo tiesību aizskārumus ir vai nav attaisnojams, jo valsts lēmums ir atzīts par nesamērīgu jau attiecībā uz personas ģimenes dzīvi (piemēram, *Beldjoudi v.France, Moustaquim v. Belgium*).

Analizējot ECT spriedumus imigrācijas lietās, kuros tiesa ir vērtējusi personas tiesības uz privātās dzīves neaizskāramību, iespējams izsecināt šādas tipiskākās privātās dzīves pazīmes (uzskaitījums nav izsmelošs, bet gan raksturojošs):

personas attiecības ar citiem cilvēkiem – draugiem, ģimenes locekļiem, kolēģiem u.tml. (piemēram, lietā *C. v. Belgium*, tiesa, izvērtējot apstākli, ka persona ir ilgu sava mūža daļu pavadījusi konkrētajā valstī, ir atzinusi, ka *“privātā dzīve ECK 8. panta izpratnē ietver personas tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem, turklāt ieskaitot arī profesionāla rakstura un ar uzņēmējdarbību saistītas attiecības”* (sk. minētā sprieduma 25.punktu)).

Ar privāto dzīvi ECK 8.panta izpratnē saprot arī attiecības ar tiem ģimenes locekļiem, kuri neiekļaujas „ģimenes kodolā”. Kā jau tika minēts, analizējot ģimenes jēdzienu, ECT ir atzinusi, ka ar ģimeni ECK 8.panta kontekstā saprot ģimeni šaurākā nozīmē – laulāto attiecības un vecāku attiecības ar nepilngadīgajiem bērniem. Pilngadīgo personu attiecības ar vecākiem, brāļiem un māsām vai citiem radniekiem parasti netiek atzītas par ģimenes dzīvi, tomēr tiek aizsargātas ar tiesībām uz privāto dzīvi. Kā ECT ir norādījusi vairākos spriedumos, *“kas attiecas uz viņa vecākiem, Tiesa uzskata, ka iesniedzējs nevar atsaukties uz “ģimenes dzīves” esamību attiecībā uz viņiem. Tā kā attiecības starp pieaugušiem bērniem un viņu vecākiem nepieder pie nukleārās ģimenes, tās netiek aizsargātas ar 8.pantu, ja vien nepierāda papildus atkarības apstākļu esamību, kas ir vairāk par parastām attiecībām. Tomēr Tiesa nems vērā iesniedzēja attiecības ar saviem vecākiem “privātās dzīves kontekstā”* (sk. Ivanovs pret Latviju, Sļivenko pret Latviju, Kolosovskis pret Latviju).

personas integrācija valstī, no kuras persona tiek izraidīta, valstī nodzīvotais laiks, pilsonība, valoda, izglītība, kultūra un no tā izrietoša piederības sajūta, darba attiecības/spējas iegūt darbu un tas, vai personai

konkrētajā valstī pieder kāds īpašums, ir nodibināts uzņēmums vai tamlīdzīgi.

Spriedumā lietā *Sļivenko pret Latviju* ECT ir norādījusi, ka „*ka tiesu praksē ilgtermiņa iedzīvotāju izraidīšana ir tikusi konsekventi izskatīta "privātās dzīves", kā arī "ģimenes dzīves" kontekstā, piešķirot zināmu nozīmi attiecīgo personu integrācijas pakāpei sabiedrībā*” (sk. minētā sprieduma 95.punktu).

Piederības sajūta, integrācijas pakāpe un spēja integrēties ir kategorija, kuras izvērtēšana ir cieši saistīta un izrietoša no dažādiem ar konkrētajā valstī nodzīvoto posmu saistītiem faktoriem:

- valstī nodzīvotā laika ilgums (piemēram, kopš dzimšanas, kopš agras bērnības, lielāko daļu mūža u.tml.),
- pilsonība (vai pieteicējs ir mēģinājis iegūt valsts, no kuras tiek izraidīts, pilsonību, vai ir kādas citas valsts (nacionalitātes valsts) pilsonība),
- valoda (vai prot valsts, no kuras tiek izraidīts, valodu, vai spēj sazināties kādas citas valsts (nacionalitātes valsts) valodā,)
- izglītība (kurā valstī un kādā valodā iegūta izglītība),
- kultūra.

Gan personas piederības sajūtu konkrētajai valstij, gan integrācijas pakāpi (kas arī būtībā ir privātās dzīves neoficiālajā definīcijā ietvertie jēdzieni – sociālā un emocionālā saikne) līdz ar to veido visu šo faktoru kopums to savstarpējā mijiedarbībā, tādējādi šī ir visbiežāk analizētā privātās dzīves pazīme.

Privātās dzīves aizskāruma izvērtēšana

Konstatējot privātās dzīves esību, iestādei vai tiesai, kuras kompetencē ir attiecīgās lietas izskatīšana, jārikojas analogi kā konstatējot ģimenes dzīves esību:

1) jāizvērtē, vai ar konkrēto lēmumu personas privātā dzīve tiek aizskarta. Šāds izvērtējums nav tiesas (iestādes) pienākums vienīgi tad, ja pieteicēja pārsūdzētā izraidīšana ir atzīta par prettiesisku (un atcelta) jau no ģimenes dzīves aizsardzības viedokļa.

2) ja tiek konstatēts, ka ir pieļauts privātās dzīves ierobežojums, un, ja tiek atzīts, ka tas ticis noteikts saskaņā ar likumu un tā mērķis uzskatāms par leģitīmu, tiesas nākamais solis - izvērtēt ierobežojuma nepieciešamību un samērīgumu (proti, izsvērt, vai personas tiesību ierobežojums atzīstams par samērīgu salīdzinājumā ar labumu, ko iegūst sabiedrība).

Izvērtējot privātās dzīves aizskāruma samērīgumu, tiesai jāizvērtē vairāki apstākļi, un, pirmkārt, - vai personas var īstenot savu privāto dzīvi arī citā valstī un vai prasība, lai personas īsteno savu ģimenes dzīvi nebūs pārāk ierobežojoša (neprasīs nesamērīgus upurus). Analizējot pieteicēja spējas īstenot un attīstīt savu privāto dzīvi kādā citā valstī (visticamāk – nacionalitātes valstī), būtiski ir izvērtēt, kāda veida saikne pieteicējam pastāv ar savas nacionalitātes valsti. Šajā sakarā jāvērtē tie paši faktori, kuri tiek ņemti vērā, konstatējot

privātās dzīves esību valstī, no kuras persona tiek izraidīta (nodzīvotais laiks, valodas prasmes u.tml.).

Otrkārt, tāpat kā vērtējot ģimenes dzīves aizskāruma samērīgumu, arī vērtējot privātās dzīves aizskāruma samērīgumu, būtu jāanalizē, vai persona savu privāto dzīvi valstī, no kuras tiek izraidīta, veidojusi un attīstījusi legālas uzturēšanās laikā. Tāpat arī jāizvērtē izraidīšanas iemesli.

Jāuzsver, ka nav matemātiska svēršanas formula, pēc kuras varētu pateikt, kādu apstākļu summa ir atzīstama par samērīgu ierobežojumu, kāda par nesamērīgu. Līdz ar to galvenais secinājums - jāvērtē visi privātās dzīves esību, tās aizskārumu un aizskāruma iemeslus raksturojošie apstākļi kopsakarā.

Šķiet, parasti, ja vien tiek konstatēts, ka personai pastāv kāda sociāla saikne arī ar savu nacionalitātes valsti, privātās dzīves ierobežojums tiek atzīts par samērīgu (piemēram, *C. v. Belgium, Boughanemi v. France* un *Baghli v. France*).

Tomēr, ja tiek konstatēts, ka personai ar savu nacionalitātes valsti nav faktiski nekādas saiknes – tātad personas spēja integrēties šajā valstī būtu apgrūtināta, arī tas, ka persona ar savu uzvedību ir pieļāvusi tiesību normu pārkāpumu, nevar būt par kategorisku iemeslu personas izsūtīšanai (sk., piemēram, *Mehemi v. France, Beldjoudi v. France* vai *Moustaquim v. Belgium*).

Privātās dzīves analīze ECT praksē

[1] Šļivenko pret Latviju

Viens no būtiskākajiem privātās dzīves jēdziena interpretācijas ieguldījumiem Latvijas praksei ir ECT spriedums lietā Šļivenko pret Latviju. Sprieduma fundamentālo nozīmi veido divi aspekti – pirmkārt, šī ir viena no retajām ECT lietām, kur tik plaši tiek analizētas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, privātās dzīves jēdziens, privātās dzīves tiesību ierobežojuma samērīgums, turklāt spriedums ir balstīts tieši uz privātās dzīves aizskāruma konstatēšanu (pretstatā lielākajam vairuma lietu, kur lielākā uzmanība tiek pievērsta ģimenes dzīves konstatēšanai); otrkārt, šī ir lieta, kas tieši skar Latviju, tajā ietvertā analīze runā ne tikai par privāto dzīvi – integrēšanās pakāpi kā tādu, bet tieši par privāto dzīvi Latvijas vēsturiskās un politiskās situācijas kontekstā (pieteicējas ir padomju/vēlāk Krievijas armijas militārpersonu radnieces).

Līdz ar to Latvijas iestādēm un tiesām, skatot imigrācijas lietas, būtu vēlams katrā līdzīgā lietā ņemt vērā un izvērtēt šī sprieduma tēzes.

Konkrētajā lietā tiesa ir konstatējusi, ka, pieteicēju integrācijas pakāpe Latvijā ir pietiekoša un pieteicējam Latvijā ir izveidotas personiskas, sociālas un ekonomiskas attiecību saites, lai tās tiktu atzīstas par ECK 8.panta privātās dzīves neaizskaramības tiesību aizsardzības objektu.

(sk. Sprieduma 96., 97 un 123.punktu – „Attiecībā uz šīs lietas faktiem, pirmā iesniedzēja ieradās Latvijā 1959. gadā, kad viņa bija tikai vienu mēnesi veca. Līdz 1999. gadam, kad viņa bija sasniegusi 40 gadu vecumu, viņa turpināja dzīvot Latvijā. Viņa tur apmeklēja skolu, atrada darbu un apprecējās. Viņas meita, otrā iesniedzēja, piedzima Latvijā 1981. gadā un nodzīvoja tur līdz 18 gadu vecumam, kad viņa bija spiesta atstāt valsti kopā ar savu māti, tikko pabeigusi savu vidējo izglītību [...] Viņas tādējādi tika piespiedu kārtā izvadītas no valsts, kurā viņas bez pārtraukumiem kopš dzimšanas bija attīstījušās personiskās, sociālās un ekonomiskās attiecību saites, kas veido ikvienas cilvēka privāto dzīvi. [...] Šajos apstākļos Tiesai nākas tikai secināt, ka iesniedzēju izbraukšana no Latvijas bija iejaukšanās viņu "privātajā dzīvē".. Konvencijas 8. panta pirmās daļas izpratnē. 97. [...] Tiesa ņems vērā arī iesniedzēju saistību ar pirmās iesniedzējas vecākiem (otrās iesniedzējas vecvecākiem) sakarā ar iesniedzēju "privāto dzīvi" Konvencijas 8. panta pirmā paragrāfa izpratnē.

123. [...] iesniedzējas ir pavadījušas burtiski visu savu dzīvi Latvijā. Tā ir taisnība, ka iesniedzējas nav latviešu izcelsmes, un viņas ieradās un dzīvoja Latvijā – kas tad bija PSRS sastāvdaļa – sakarā ar viņu ģimenes locekļu dienestu (pirmās prasītājs tēvs un viņas vīrs) padomju bruņotajos spēkos. Taču iesniedzējas arī izveidoja personiskas, sociālas un ekonomiskas saites ar Latviju, kas nebija saistītas ar viņu padomju (un vēlāk Krievijas) Bruņoto spēku virsnieku radnieku statusu. To pierāda fakts, ka iesniedzējas nedzīvoja armijas barakās vai kādā citā norobežotā teritorijā, bet gan daudzdzīvokļu namā, kur viņas bija arī civiliedzīvotājas. Tāpat viņas arī nemācījās vai nestrādāja militārā iestādē. Pirmā iesniedzēja bija spējīga atrast darbu Latvijas uzņēmumos pēc tam, kad Latvija 1991. gadā atguva savu neatkarību”).

Līdz ar to tiesa ir analizējusi, vai pieteicēju privātās dzīves aizskārums atzīstams par samērīgu un pamatotu atbilstoši ECK 8.panta otrajai daļai. Tiesa ir atzinusi, ka ierobežojums noteikts ar likumu un tam ir bijis leģitīms mērķis (nacionālā drošība). Tomēr, vērtējot, vai ierobežojums konkrētajā gadījumā „atsver” leģitīmo mērķi, un proti, vai ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, tiesa ir atzinusi, ka ierobežojums uzskatāms par nesamērīgu.

Tiesa ir norādījusi, ka „shēma ārvalstu Bruņoto spēku un viņu ģimeņu izvešanai, balstoties uz vispārēju atzinumu, ka viņu izvešana ir nepieciešama nacionālajai drošībai, pašas par sevi nevar tikt uzskatītas par Konvencijas 8. pantam pretrunā esošām. Taču šādas shēmas piemērošana bez iespējas ņemt vērā to personu individuālos apstākļus, kuriem nacionālā likumdošana neparedz izņēmumu izbraukšanas ziņā, ir, pēc Tiesas uzskata, nesavietojama ar šī panta prasībām. Lai nodrošinātu taisnīgu līdzsvaru starp indivīda un sabiedrības konkurējošām interesēm personas piespiedu izceļošanu nevajadzētu izpildīt, ja šāds pasākums ir neproporcionāls sasniedzamajam likumīgajam mērķim. Šai lietā jautājums ir, vai iesniedzēju konkrētā situācija, kas balstījās uz viņu ģimeniskajām saitēm ar bijušajiem ārvalstu Bruņoto spēku virsniekiem, bija tāda, lai būtu svarīgāka par nacionālo drošību.” (sk. sprieduma 122.punktu)

Līdz ar to konkrētajā lietā ECT ir uzskatījusi, ka šajā kontekstā Latvijas valsts varas iestādes nav izskatījušas, vai katra attiecīgā persona radīja konkrētus draudus nacionālajai drošībai vai sabiedriskajai kārtībai. (sk. 121.punktu „Šajā konkrētajā lietā arī nav ticis izteikts jebkāds apgalvojums, ka

iesniedzējas šādu draudu radīja. Tai vietā sabiedrības ieinteresētība šķiet tikusi ievērota abstraktā izpratnē”).

[2] *Kolosovskis pret Latviju*

Divās citās lietās (Kolosovska lieta un Ivanova lieta), kur pret Latviju ECT ir vērsušās ar padomju/Krievijas bruņotajiem spēkiem saistītas personas, ECT ir atzinusi, ka privātās dzīves ierobežojums konkrētajos apstākļos uzskatāms par samērīgu un sabalansētu ar leģitīmo mērķi.

Lietā Kolosovskis pret Latviju, ECT ir konstatējusi, ka „*iesniedzējs ir iebraucis Latvijas teritorijā septiņu gadu vecumā un kopš tā laika viņš tur ir vienmēr dzīvojis, pat laikā, kad pildīja dienestu Krievijas armijā. [...] Visbeidzot, acīmredzams, ka viņa ilgās uzturēšanās laikā Latvijā iesniedzējs ir nodibinājis personiskas, sociālas un ekonomiskas saites, kas veido ikviena cilvēka privāto dzīvi*”. Līdz ar to tiesa ir atzinusi, ka konkrētajā gadījumā ir konstatējams, ka pieteicējs ir izveidojis privāto dzīvi ECK 8.panta kontekstā.

ECT, analizējot privātās dzīves aizskāruma samērīgumu, ir izvirzījusi šādas tēzes –

a) To personu izvešanai, uz kurām attiecināms 1994.gada Krievijas-Latvijas līgums, ir leģitīms mērķis, proti, Latvijas nacionālās drošības aizsardzība;

b) Pieņemot, ka konkrētajā lietā ir notikusi iejaukšanās tiesībās, ko garantē ECK 8.pants, šī iejaukšanās parasti nav nesamērīga, ņemot vērā militārā dienesta apstākļus. Tā tas ir it īpaši aktīvā karadienesta militārpersonu un viņu ģimeņu gadījumā: viņu izvešanu var uzskatīt par līdzīgu pārcelšanai uz citu dienesta vietu, kas citos gadījumos varētu notikt viņu parastā dienesta laikā. Vēl jo vairāk, ir acīmredzams, ka turpmāka ārvalstu armijas aktīvā dienesta militārpersonu klātbūtne kopā ar savām ģimenēm varētu tikt uzskatīta par nesavietojamu ar neatkarīgas valsts suverenitāti un par draudu nacionālajai drošībai;

c) Tajā pat laikā ECT atgādina, ka Krievijas-Latvijas līguma noteikumu nelokāma, formāla un neselektīva piemērošana, bez jebkādas iespējas ņemt vērā to personu situāciju, kuras nacionālās tiesības neatbrīvo no izvešanas, var pārkāpt ECK 8.pantu. Pat to personu gadījumā, uz kurām attiecas līgums, izvešanas pasākumi var izrādīties neattiecinājami Konvencijas izpratnē, ievērojot personas īpašo situāciju.

Analizējot Kolosovska gadījumu, ECT ir atzinusi, ka konkrētajā gadījumā ierobežojums ir samērīgs. Pie šāda secinājuma tiesa ir nonākusi, analizējot faktiskos apstākļus (privāto dzīvi raksturojošos faktorus) to savstarpējā kopsakarībā un proti – tiesa ir konstatējusi, ka, pirmkārt, būtisks faktors ir tas, ka pieteicējs pats ir militārpersona, nevis militārpersonas radnieks kā, piemēram, pieteicējas Sļivenko lietā (sk. lēmumu - „*pirmkārt, Tiesa atklāj, ka Krievijas-Latvijas līguma parakstīšanas brīdī iesniedzējs bija Latvijā dislocētās Krievijas armijas aktīvā karadienesta militārpersona. Šajā ziņā šī lieta skaidri atšķiras no Sļivenko lietas, kurā abas iesniedzējas bija tikai Krievijas militārpersonas, uz kuru attiecās līgums, sieva un meita. Tādējādi Latvijas varas iestāžu leģitīmā interese, lai Kolosovska kungs pamestu valsti, bija ievērojami spēcīgāka, kā Tatjanas un Karinas Sļivenko lietā.*”); otrkārt, ECT ievēro, ka

iesniedzēja visa dzīve bija ļoti cieši saistīta ar padomju (un pēc tam ar Krievijas) armiju – ne tikai izgājis obligāto militāro dienestu padomju armijā, bet pēc tam arī pats brīvprātīgi turpinājis dienestu militārajos bruņotajos spēkos; treškārt, lielāko Latvijas teritorijā pavadīto laiku uzturējies un dzīvojis militārās bāzes ēkās. [...] ņemot vērā visu iepriekš minēto, Tiesa uzskata, ka ievērojot, ka sabiedrības interese (šajā lietā - ārvalsts militārpersonu izbraukšana no valsts teritorijas) ir lielāka par iesniedzēja personisko interesi palikt Latvijā, Latvijas varas iestādes nav pārkāpušas tām piešķirto rīcības brīvību saskaņā ar Konvencijas 8.panta otro daļu.”)

[3] *Ivanovs pret Latviju*

Arī jau pieminētā lieta Ivanovs pret Latviju faktisko un tiesisko apstākļu ziņā ir līdzīga Kolosovska lietai. Tiesa ir konstatējusi, ka „*iesniedzējs ir iebraucis Latvijas teritorijā pirms vairāk nekā divdesmit sešiem gadiem, trīspadsmit gadu vecumā, un ka kopš tā laika viņš tur vienmēr ir dzīvojis, pat viņa militārā dienesta padomju un Krievijas armijā laikā. Acīmredzams, ka viņa ilgā uzturēšanās laikā Latvijā iesniedzējs tur ir izveidojis personiskas, sociālas un ekonomiskas attiecības, kas veido ikviena cilvēka privāto dzīvi un kas riskē tikt apdraudētas, ja ne pārtrauktas, viņa izraidīšanas gadījumā. Tādējādi Tiesa uzskata, ka fakts, ka Latvijas varas iestādes izdeva izbraukšanas rīkojumu attiecībā uz iesniedzēju, ir iejaukšanās viņa tiesību uz privāto dzīvi īstenošanā.*”

Arī šajā lietā, analogi kā Kolosovska lietā, Tiesa ir ņēmusi vērā apstākli, ka iesniedzējs bija Latvijā dislocētās Krievijas armijas aktīva militārpersona. Līdz ar to tiesa ir norādījusi, ka „*tādējādi Latvijas varas iestāžu leģitīmā interese attiecībā uz to, lai Ivanova kungs atstātu valsti bija ievērojami spēcīgāka nekā Sļivenko gadījumā*”.

Turklāt tiesa ir konstatējusi, ka Ivanova kungs visu savu dzīvi bija ļoti cieši saistīts ar padomju armiju (un sekojoši ar Krievijas) un visa viņa dienesta laikā viņš atradās Latvijā dislocētajās padomju (Krievijas) armijas bāzēs.

Vienlaikus Tiesa ir izvērtējusi Ivanova integrācijas pakāpi un iespējas veidot un attīstīt privāto dzīvi kādā citā valstī, līdz ar to atzinusi, ka, „*kopumā, Tiesa neatklāj apstākļus, kas norādītu, ka Latvija būtu vienīgā vieta, kur iesniedzējs varētu īstenot savas tiesības uz privāto dzīvi. Taisnība, ka šobrīd viņam nav nevienas valsts pilsonība; tomēr no lietas materiāliem izriet, ka iesniedzējs ir krievu izcelsmes un ka viņa dzimtā valoda ir krievu. Ņemot to vērā, un pat ja pārvākšanās viņam radītu zināmas neērtības, viņš nevarētu saskarties ar lielām sociāla un kultūras rakstura adaptācijas grūtībām Krievijā*”. Līdz ar to ECT ir atzinusi, ka Ivanova privātās dzīves tiesību ierobežojums bijis samērīgs un pieteikumu noraidījusi.

[4] *Boughanemi v. France*

Lietā Boughanemi v. France ECT ir izvērtējusi to, ka persona Francijā ieceļojusi kā bērns kopā ar ģimeni, ka personas vecāki, kā arī brāļi un māsas dzīvo Francijā un ir tur dzimuši. Līdz ar to persona Francijā ir uzaugusi, ieguvusi izglītību un izveidojusi sadzīvi. Tāpat tiesa arī ņem vērā apstākli, ka personai ir bijušas attiecības ar franču tautības sievieti un viņiem ir kopīgs

bērns. Tādējādi konkrētajā lietā tiesa ir konstatējusi, ka personai Francijā ir izveidojusies privātā dzīve ECK kontekstā (sk. minētā sprieduma 43.punktu).

Līdz ar to, izvērtējot, vai privātās dzīves aizskārums konkrētajā lietā būtu atzīstams par samērīgu, Tiesa ir analizējusi –

- 1) kādas ir personas saites ar dzimtenes valsti Tunisiju un kādas varētu būt personas spējas tajā iedzīvoties;
- 2) ņemot vērā, ka galvenais iemesls personas izraidīšanai ir personas izdarīts smags noziedzīgs nodarījums - kā sabiedrības intereses uz sabiedrisko drošību un kārtību kolidē ar personas interesēm palikt Francijā.

Tiesa ir ņēmusi vērā to, ka personai ir Tunisijas pilsonība un ka persona nav izrādījusi vēlēšanos attiekties no Tunisijas pilsonības un iegūt Francijas pilsonību. Turklāt tiesa ņem vērā arī to, ka persona nav norādījusi, ka nespēj runāt arābu valodā un ka tai nebūtu kāda saikne ar Tunisiju (sk. sprieduma 44.punktu). Līdz ar to ECT ir atzinusi, ka personai arī attiecībās ar Tunisiju ir izveidojusies noteikta saikne un ka nepastāv nepārvarami vai nepamatoti grūti šķēršļi, kāpēc persona nevarētu iedzīvoties Tunisijā.

Līdz ar to, papildus ņemot vērā arī to, ka persona Francijā tikusi notiesāta par smagu noziegumu, ECT ir atzinusi, ka personas privātās dzīves ierobežojums konkrētajā gadījumā bijis samērīgs un atbilstošs ECK 8.panta otrās daļas nosacījumiem.

[5] *Baghli v. France*

Arī kādā citā lietā - *Baghli v. France*, tiesa ir konstatējusi privātās dzīves esību, bet atzinusi, ka tās aizskārums bijis samērīgs.

Konkrētajā lietā tiesa ir konstatējusi, ka persona, līdzīgi kā pieteicējs *Boughanemi v. France* lietā, ir iebrukusi Francijā agrā bērnībā, tur uzaugusi un ieguvusi izglītību. Līdz ar to tiesa ir konstatējusi privātā dzīves esību Tomēr vienlaikus tiesa ir konstatējusi arī to, ka pieteicējam ir noteikta saikne arī ar savu dzimtenes valsti Alžīriju – viņš spēj sazināties arābiski, ir pildījis Alžīrijas militāro dienestu, regulāri dodas uz Alžīriju, turklāt nav izrādījis vēlēšanos iegūt Francijas pilsonību, lai arī bija tāda iespēja. Līdz ar to tiesa, izvērtējot visus apstākļus to savstarpējā kopsakarībā, ir secinājusi, ka personas tiesību ierobežojums nerada personai nesamērīgu aizskārumu.

(sk. sprieduma 1.punktu – „Tādējādi Tiesas uzdevums ir noteikt, vai tika panākts godīgs līdzsvars starp pretējām interesēm, proti, starp pieteicēja tiesībām uz viņa privātās un ģimenes dzīves respektēšanu no vienas puses, un valsts interesēm nekārtību vai nozieguma novēršanā un veselības aizsardzībā no otras puses. Pieteicējs ieradās Francijā divu gadu vecumā un likumīgi tur dzīvoja no 1967. gada līdz 1994. gadam, izņemot divu gadu periodu, kad viņš bija militārā dienestā Alžīrijā. Francijā viņš ieguva izglītību un vairākus gadus tur strādāja. Viņa vecāki, visi brāļi un māsa, kas ir Francijas pavalstnieki, dzīvo Francijā. Tomēr pieteicējs, kurš nav precējies un kuram nav bērnu, nav parādījis, ka viņam būtu ciešas saites ar viņa vecākiem vai brāļiem un māsām, kas dzīvo Francijā. Bez tam, jāatzīmē, ka 1992. gada decembrī, kad sākās prasītāja attiecības ar I. jaunkundzi, rīkojums par izraidīšanu jau bija pieņemts, tādēļ viņam bija jāapzinās sava stāvokļa nedrošība. Bez tam, viņš paturēja savu Alžīrijas pavalstniecību un nekad nav minējis, ka nevar runāt arābu

valodā. Viņš dienēja militārajā dienestā savā izcelsmes valstī un vairākas reizes devās uz turieni atvaļinājumā. No tā izriet arī, ka viņš nekad nav izrādījis vēlmi kļūt par Francijas pavalstnieku, kad viņam bija uz to tiesības. Tādējādi, lai gan viņa galvenās ģimenes un sociālās saites ir Francijā, ir Valdības iesniegti pierādījumi, ka prasītājs ar savu dzimteni ir saglabājis saites, kas ietver ne tikai nacionalitāti.”)

[6] *C. v. Belgium*

Arī lietā *C. v. Belgium* ECT ir atzinusi, ka persona konkrētajā valstī, no kuras tiek izraidīta, ir ilgstoši dzīvojusi, uzaugusi un ieguvusi izglītību, līdz ar to izveidojusi un attīstījusi privāto dzīvi. Tomēr, ņemot vērā, ka arī šajā lietā, līdzīgi kā lietās *Baghli v. France* un *Boughanemi v. France*, tiesa ir konstatējusi, ka pieteicējam ir saglabājušās arī visai ciešas saites ar dzimtenes valsti Maroku, privātās dzīves aizskārums ir atzīts par samērīgu. (sk. *C. v. Belgium* 33. un 34.punktu – „Tiesa atzīmē, ka pieteicējam bija izveidojušās patiesas saites ar Beļģiju, kur viņš dzīvoja kopš 11 gadu vecuma kopā ar saviem vecākiem, brāļi un māsām viņa ģimenei piederošā mājā. Arī daļu izglītības viņš saņēma Beļģijā, ieguva arodizglītību un strādāja kā taksometra vadītājs ģimenes biznesā. Vēlāk, viņš tur dzīvoja ar savu sievu un dēlu, kas ir dzimis Beļģijā un tur gājis skolā. Tomēr, atšķirībā no savām māsām, prasītājs nepieteicās naturalizācijai. 34. Turklāt izrādās, ka C. kungs ir saglabājis nozīmīgas saites ar Maroku. Tā kā viņš dzīvoja Marokā līdz 11 gadu vecumam, viņš noteikti ir iemācījies valodu un savas pirmās sociālās attiecības un attiecības skolā ir veidojis tur. Marokā viņš arī apprecēja marokāņu sievieti. Tur viņš no viņas arī šķīrās un noslēdza ar viņu vienošanos, kas dod viņam aizbildniecību pār viņu bērnu. Visbeidzot Marokā arī nomira prasītāja tēvs.

Līdz ar to īsumā jāsecina, minētā tiesību aizskaršana nav bijusi tik drastiska kā gadījumos, kad izraidīti tiek pieteicēji, kas ir dzimuši valstī, no kuras tiek izraidīti vai pirmo reizi tur nonākuši kā mazi bērni.”)

[7] *Dalia v. France*

Pie analogām atziņām ECT nonākusi arī lietā *Dalia v. France*, un proti -

1) ir konstatēta gan ģimenes, gan privātā dzīve:

„ pieteicēja aptuveni 17 vai 18 gadu vecumā pievienojās pārējai ģimenei Francijā un dzīvoja tur līdz 1987. gadam. Viņa atgriezās 1989. gada jūlijā ar vīzu, kas derīga trīsdesmit dienas, pēc šī termiņa beigām viņa palika Francijā. Viņas māte un septiņi brāļi un māsas dzīvo Francijā. 1986. gadā viņa apprecējās ar Francijas pilsoni, no kura viņai nav neviena bērna; laulība tika šķirta 1989. gadā. 1990. gadā, kad rīkojums par izraidīšanu vēl arvien bija spēkā, viņa dzemdēja bērnu, kam ir franču nacionalitāte. Dalias kundzes ģimenes saites tādēļ būtībā ir Francijā.

Tādējādi Tiesai nav šaubu, ka *Versaļas Apelācijas tiesas* 1994. gada atteikums uz viņas iesniegumu atcelt rīkojumu par izraidīšanu, kas viņai tikai noteikta 1985. gadā, noveda pie viņas tiesību uz privātās un ģimenes dzīves respektēšanu aizskaršanas.” (sprieduma 53.punkts)

2) izraidāmā persona darījusi noziedzīgu nodarījumu – narkotisko vielu (heroīna) glabāšanu un izplatīšanu. Šajā sakarā Tiesa uzsver, ka „Līgumslēdzējām valstīm ir jāuztur sabiedriskā kārtība .. šim nolūkam tām ir tiesības izraidīt ārvalstniekus, kas notiesāti par kriminālnoziedzumiem. Tomēr, valstu lēmumiem šajā jomā, ciktāl tie var iejaukties tiesībās, ko aizsargā ECK 8. panta pirmā daļa, jābūt nepieciešamiem demokrātiskā sabiedrībā, t.i. - tos attaisno

neatliekama sociāla nepieciešamība, turklāt tiem jābūt samērīgiem (sprieduma 52.punkts)

3) Tiesa ir konstatējusi, ka pieteicējai ir ciešas saiknes ar dzimtenes valsti -

(sk. sprieduma 53.punktu – „nodzīvojot Alžīrijā līdz 17 vai 18 gadu vecumam, turklāt divus gadus no tiem bez vecākiem, viņa ir saglabājusi noteiktas ģimenes attiecības, runājusi vietējā valodā un veidojusi sociālās attiecības un attiecības skolā. Šādos apstākļos viņas Alžīrijas nacionalitāte nav tikai juridisks fakts, bet atspoguļo noteiktas sociālas un emocionālas saites. Līdz ar to viņas tiesību aizskaršana nav bijusi tik drastiska kā gadījumos, kad izraidīti tiek prasītāji, kas ir dzimuši valstī, no kuras tiek izraidīti, vai pirmo reizi tur nonākuši kā mazi bērni”).

Līdz ar to ECT ir atzinusi, ka pieteicējas tiesību ierobežojums bijis samērīgs.

[8] *Beldjoudi v. France*

Privātās dzīves esību ECT ir konstatējusi un analizējusi arī lietā *Beldjoudi v. France*. Konkrētajā lietā tiesai ir konstatējusi, ka alžīriešu izcelsmes pieteicējs ir dzimis un audzis, kā arī ieguvis izglītību Francijā un nodzīvojis Francijā gandrīz 40 gadus. Līdz ar to tiesa ir konstatējusi privātās dzīves esību. Turklāt šajā lietā, atšķirībā no minētajām *Boughanemi v. France*, *Baghli v. France*, *C. v. Belgium*, un *Dalia v. France* lietām, tiesa ir konstatējusi, ka persona nespēj sazināties arābu valodā un nav konstatējams, ka personai ar Alžīriju būtu kāda cita saikne, izņemot tautību (sk. *Beldjoudi v. France* 77.punktu - *Visbeidzot, viņš visu savu dzīvi – vairāk nekā četrdesmit gadus – ir pavadījis Francijā, franču valodā ieguvis izglītību un nezina arābu valodu. Līdz ar to, šķiet, ka viņam nav nekādu saišu ar Alžīriju, ja neskaita nacionalitāti.*)

Tomēr, ņemot vērā, ka konkrētajā lietā ECT ir atzinusi, ka izraidīšanas lēmums ir nesamērīgi aizskāris pieteicēja tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, tiesa uzskatījusi, ka to, vai arī privātās dzīves aizskārums bijis neattaisnojams, nav nepieciešams vērtēt.

Papildus jānorāda, ka konkrētajā lietā apstākļi, ka izraidīšanas lēmuma iemesls bija personas izdarīts noziedzīgs nodarījums, vērtējot to kopsakarā ar pārējiem lietas faktiskajiem apstākļiem, netika atzīts par pietiekamu argumentu.

[9] *Moustaquim v. Belgium*

Analogi kā tikko minētajā lietā *Beldjoudi v. France*, arī lietā *Moustaquim v. Belgium* tiesa ir konstatējusi privātās dzīves esību, tomēr, ņemot vērā, ka tika atzīts ģimenes dzīves nesamērīgs aizskārums, privātās dzīves aizskāruma samērīgumu nav vērtējusi.

Arī šajā lietā, līdzīgi kā iepriekšējās, pieteicējs ir persona, kas Beļģijā ieceļojusi agrā bērnībā, tur uzaugusi un izskolojusies. Pieteicēja ģimenes locekļi un radnieki arī dzīvo Beļģijā. Arī šajā lietā persona bija izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tomēr tiesa ir kā mīkstinošu apstākli ir ņēmusi vērā to, ka noziegumi tika izdarīti laikā, kad persona vēl bijusi nepilngadīga. (sk. minētā sprieduma 44. - 47.punktu – “*Moustaquim kungam piedēvētajiem noziegumiem Beļģijā ir vairākas īpašas iezīmes - tie ir saistīti ar laiku, kad prasītājs bija pusaudzis, turklāt, krimināltiesā lieta tika izskatīta attiecībā uz tikai 26 noziegumiem,*

kas notikuši samērā īsā laika periodā – apmēram vienpadsmit mēnešos. Bez tam, laikā, kad tika izdots rīkojums par izraidīšanu, visi prasītāja tuvie radnieki – vecāki, brāļi un māšas – jau ilgu laiku bija dzīvojuši Liège; viens no vecākajiem brāļiem bija ieguvis Beļģijas pavalstniecību, un trīs jaunākie bija dzimuši Beļģijā. Pats Mostakima kungs vēl nebija divus gadus vecs, kad ieradās Beļģijā. Kopš tā laika viņš tur ir dzīvojis apmēram divdesmit gadus kopā ar ģimeni vai netālu no tās. Marokā viņš ir atgriezies tikai divas reizes atvaļinājumā. Izglītību viņš ir ieguvis franču valodā. 46. Ņemot vērā šos dažādos apstākļus, izriet, ka attiecībā uz prasītāja ģimenes dzīvi starp interesēm nav panākts atbilstošs līdzsvars un ka izmantotie līdzekļi tādēļ nav bijuši atbilstoši nospraustajam likumīgajam mērķim. Tādējādi, 8. pants ir ticis pārkāpts. 47. Šis secinājums novērš nepieciešamību Tiesai izskatīt, vai tikušas pārkāptas arī pieteikuma iesniedzēja tiesības uz viņa privātās dzīves respektēšanu.”)

[10] *Mehemi v. France*

Arī lietā *Mehemi v. France* ECT ir konstatējusi privātās dzīves esību - sk. sprieduma 2.punktu -

“Tāpat kā Komisija, arī Tiesa atzīmē, ka Mehemi kungs ir dzimis Francijā, dzīvojis tur vairāk nekā trīsdesmit gadus līdz stājās spēkā rīkojums par izraidīšanu, turklāt arī izglītojies ir Francijā. Tur dzīvo viņa vecāki, divi brāļi (no kuriem viens ir Francijas pavalstnieks, un otrs ir divu franču nacionalitātes bērnu tēvs) un divas māšas (no kurām viena ir Francijas pavalstniece, un otra ir Francijas pilsoņa sieva)... Tātad, Tiesai nav šaubu, ka rīkojums par izraidīšanu noveda pie prasītāja tiesību uz viņa privātās un ģimenes dzīves respektēšanu aizskaršanas.”

Tāpat arī šajā lietā galvenais personas izraidīšanas iemesls bijis smags noziedzīgs nodarījums (sk. sprieduma 3.punktu *“Ņemot vērā narkotiku postošo iespaidu uz cilvēku dzīvēm, Tiesa saprot, kādēļ iestādes izrāda lielu nelokāmību attiecībā uz tiem, kas aktīvi veicina šī posta izplatīšanos. Fakts, ka 1989. gadā pieteicējs piedalījās sazvērestībā, lai importētu lielu daudzumu hašiša, nopietni liecina pret viņu.”*)

Tomēr, ņemot vērā, ka lietas izskatīšanas gaitā tiesa ir konstatējusi, ka personai nav praktiski nekādas saiknes ar dzimtenes valsti Alžīriju, ir atzīts, ka nozieguma smagums un sabiedriskā drošība tomēr nav pietiekams arguments, lai personas tiesību ierobežojumu atzītu par samērīgu (sk. sprieduma 37.punktu *“Tomēr, ņemot vērā to, ka pieteicējam nav nekādu saikņu ar Alžīriju, ņemot vērā viņa ciešo saistību ar Franciju un, galvenokārt, faktu, ka rīkojums par viņa izraidīšanu no Francijas teritorijas šķīra viņu no sievas un nepilngadīgā bērna, Tiesa uzskata, ka .. ir noticis 8. panta pārkāpums.”*)

Ģimenes dzīve un privātā dzīve nacionālo tiesu spriedumos

Analizējot nacionālo tiesu spriedumu imigrācijas lietās un to, kā Latvijas tiesas ir piemērojušas ECK 8.pantu un ECT atziņas, jāsecina, ka Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Senāts) savā tiesu praksē ir veiksmīgi piemērojis ECT praksi ģimenes tiesību izvērtēšanā un ģimenes tiesību un ģimenes jēdziena interpretēšanā radījis vērtīgu judikatūru.

[1] *Rupeikas lieta*

Kā fundamentālākais Senāta ieguldījums ģimenes jēdziena skaidrošanā atzīstams 2004.gada 26.oktobra spriedums SKA-177 lietā, kas ierosināta pēc Jeļeņas Rupeikas un Vladimira Isahanova pieteikuma par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersonu prettiesisku rīcību.

Šīs lietas spriedumā Senāts ir devis gan jēdziena „ģimenes dzīves skaidrojumu”- norādījis, ka laulības reģistrācijas fakts nav pietiekams iemesls laulības dzīves konstatācijai un uzsvēris, ka būtiski ir konstatēt, ka laulāto starpā tik tiešām pastāv ģimeniskas laulāto attiecības.

Vienlaikus Senāts ir norādījis, ka tiesības uz ģimenes un privāto dzīvi nav absolūtas, tās var ierobežot, lai aizsargātu valsts ekonomiskās labklājības intereses, sabiedrisko kārtību, drošību un citus mērķus, ja vien ierobežojums ir samērīgs ar sasniedzamo mērķi. Līdz ar to Senāts ir iezīmējis shēmu, kura būtu jāievēro, izskatot imigrācijas lietas. Proti, Senāts ir atzinis, ka valsts lēmumi imigrācijas jomā dažkārt var skart personas ģimenes un/vai privāto dzīvi, līdz ar to imigrācijas lietās būtu jāizvērtē :

- 1) vai pastāv ģimenes dzīve (nevis tikai laulība formālā nozīmē), kuras dēļ valsts lēmums varētu būt nesamērīgs;
- 2) ja ģimenes dzīve nepastāv, vai pastāv cita veida personiskā, ekonomiskā vai sociālā saite, kuras dēļ valsts lēmums varētu būt nesamērīgs.”

[2] *Maksimovas/Uzdijeva lieta*

Arī Senāta 2004.gada 21.septembra spriedumā lietā Nr.SKA-129 Larisas Maksimovas un Ali Uzdijeva pieteikumā par Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmumu atteikt izsniegt uzturēšanās atļauju, uzsvērts, ka laulības noslēgšana, kas ir pamats uzturēšanās atļaujas izsniegšanai, nav izprotama tikai kā formāla laulības reģistrācija un to, vai personu starpā pastāv patiesas ģimenes attiecības, jāvērtē, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus. (sk. sprieduma 9.2. un 9.3.punktu).

Norāde uz laulāto patiesu attiecību faktisku pastāvēšanu kā ar ECK 8.pantu aizsargātas ģimenes dzīves obligātu pazīmi, kā arī atsauce uz minētajiem Senāta spriedumiem Rupeikas lietā un Maksimovas/Uzdijeva lietā ietverta arī Senāta 2005.gada 8.februāra spriedumā lietā Nr. SKA-18 Sergeja Akmentiņa un Irinas Isahanovas pieteikumā par PMLP atteikumu izsniegt S.Akmentiņa laulātajai I.Isahanovai uzturēšanās atļauju.

[3] *Nemkova/Krasņukovas lieta*

Savukārt Senāta 2004.gada 7.septembra spriedumā lietā Nr.SKA -111 Valērija Nemkova un Oksanas Krasņukovas pieteikumā par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmumu ir uzsvērts, ka personas tiesības uz ģimenes dzīvi nav absolūtas un var ierobežot gadījumos, kad persona apzināti pārkāpj tiesību normas – piemēram, ja, cita starpā, uzturēšanās atļaujas saņemšanai persona apzināti sniegusi nepatiesas ziņas. (sprieduma 12.1.punkts)

Līdz ar to Senāts ir nonācis pie atziņas, ka personām, kuras ir ģimenes attiecībās ar Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju, nepilsoni vai pilsoni, un kuras šī iemesla dēļ iepriekš saņēmušas termiņuzturēšanās atļaujas uz gadu un kas vēlāk pagarināta vēl uz četriem gadiem, atbilstoši likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 23. panta 2. punktam un 25.1 panta pirmās daļas 3. punktam pieder subjektīvās tiesības uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu. Tomēr šo tiesību izmantošana ir atkarīga no atsevišķu normatīvajos aktos noteiktu priekšnoteikumu īstenošanas. (sprieduma 17.punkts).

[4] *Kapses lieta*

Atziņa, ka personas tiesības uz ģimenes dzīvi konkrētā valstī nav absolūtas un pie noteiktiem apstākļiem var tikt ierobežotas, ietverta arī Senāta 2004.gada 20.aprīļa spriedumā lietā SKA -28 Ināras Kapses pieteikuma par Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersonu prettiesisku rīcību.

Minētajā lietā Senāts ir norādījis, ka nav iespējams nonākt pie atzinuma par ģimenes tiesību aizskārumu, neizvērtējot, vai personām ir vai nav iespējams īstenot savas tiesības uz ģimenes dzīvi kādā citā valstī.

[5] *Laures lieta*

Personas tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību analizētas arī lietā, kas ierosināta, pēc Natālijas Laures sūdzības par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmumu atteikt izsniegt pastāvīgās uzturēšanās atļauju viņas vīram Izraēlas pilsonim Konstantīnam Gerasimukam.

Konkrētajā lietā atteikuma galvenais iemesls ir tāds, ka Gerasimuka kungs kādu laiku Latvijā ir uzturējies nelegāli un šāds apstākļi likumā ir noteikts kā ierobežojums uzturēšanās atļaujas saņemšanai.

Apgabaltiesa, izskatot lietu, ir atzinusi, ka lietas faktiskie apstākļi nav pietiekami, lai pamatotu pieteicējas un Gerasimuka kunga ģimenes dzīves tiesību ierobežojumu (*sk. sprieduma 7.2.punktu – „Apgabaltiesa atzinusi, ka, neizsniedzot pieteicējas vīram termiņuzturēšanās atļauju pie laulātās, ir pārkāpts samērīguma princips, ierobežojot privātpersonu tiesības uz ģimenes apvienošanu.” Apgabaltiesa ir atzinusi, ka „pārvaldes minētie apstākļi nav atzīstami par tādiem, kas atbilstu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā pieļautajiem personu tiesību ierobežošanas pamatiem un būtu attaisnojami ar nozīmīgu sabiedrības labumu, lai ierobežotu pieteicējas laulātā cilvēktiesības dzīvot ģimenē pēc viņu izvēlētas dzīvesvietas Latvijā un liegtu viņam saņemt uzturēšanās atļauju pie laulātās.”)*

Senāts apgabaltiesas spriedumu ir atzinis par nepamatotu. Galvenās atziņas, kas bijušas Senāta nolēmuma pamatā ir šādas:

1) „[10] Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, nosakot ikvienam tiesības un savu privāto un ģimenes dzīvi, tomēr pieļauj iespēju valstīm ierobežot minētās tiesības konkrētā valstī tad, ja tas paredzēts likumā un ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedrības drošības vai ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības un noziegumus, lai aizsargātu veselību un tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības vai brīvības. [11].. likuma 35.pants uzturēšanās atļaujas izsniegšanai noteica ierobežojumus, kas attiecināmi uz jebkuru personu neatkarīgi no tā, kāds ir tiesiskais pamats uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai. ..

Līdz ar to apgabaltiesai, skatot lietu bija jāņem vērā, ka, nosakot likumā konkrētus pārkāpumus, kuri nepieļauj uzturēšanās atļaujas izsniegšanu ārzemniekam, likumdevējs, atbilstoši minētās Konvencijas 8.pantam [10], jau ir izvērtējis lietderības apsvērumus, kas nepieciešami tiesiska mērķa sasniegšanai.”

2) „[13] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 65.panta pirmo daļu, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestādes izdod šādu administratīvo aktu. Saskaņā ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 35.pantu, Pārvaldei, konstatējot konkrētus pārkāpumus, šajā gadījumā - nelikumīgu uzturēšanos Latvijas Republikā, bija uzlikts pienākums izdot obligāto administratīvo aktu – lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanas atteikumu. Kā izriet no tiesu prakses (2004.gada lieta SKA-10), pieņemot likuma normu, kas uzliek iestādei pienākumu konkrētos apstākļos izdot obligāto administratīvo aktu, likumdevējs jau ir izvērtējis sabiedrības un atsevišķas personas tiesiskās intereses, tādējādi šāda akta izdošana nav saistīta ar īpašu tā izdošanas vai satura lietderības apsvērumu izvērtēšanu.”

Nacionālo tiesu nolēmumu analīzes rezultātā redzams, ka atsauce uz uzturēšanās atļaujas atteikuma vai izbraukšanas rīkojuma izdošanas obligātumu (jo tie esot obligātie administratīvie akti) ir galvenais Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes arguments šajās lietās.

Tādējādi, autoresprāt, Senāta izvirzītā tēze, ka līdz ar to lietderības apsvērumu izdarīšana šajās lietās vairs nav nepieciešama, ir diskutējama, jo faktiski izslēdz ECK 8.panta tiesību un to ierobežojumu samērīguma analīzes pienākumu lielākajā daļā imigrācijas lietu. Atšķirīgs viedoklis par uzturēšanās atļaujas izsniegšanas atteikuma un izbraukšanas rīkojuma tiesisko dabu izteikts arī vairākos zemāko instanču administratīvo tiesu nolēmumos (sk., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 13.decembra spriedumu Krukas lietā un Administratīvās rajona tiesas 2004.gada 22.jūlija spriedumu jau minētajā Ņemkova, Krasņukovas lietā motīvu daļas 5.punkts)

Kā jau minēts privātās dzīves jēdziena un tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību saturs un piemērošana nacionālo tiesu praksē analizēta un vērtēta salīdzinoši daudz mazāk kā ģimenes dzīves jēdziens un ģimenes dzīves tiesību saturs.

[1] *Damiao lieta*

Vērtīgas atziņas (kaut arī ne tieši par privātās dzīves jēdzienu vai saturu) ietvertas Senāta 2005.gada 8.marta spriedumā lietā Nr.SKA-46 Jevgēnijas Damiao pieteikumā par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersonu prettiesisku rīcību. Konkrētajā lietā pieteicēja ilgu laiku bijusi Latvijas pastāvīgā iedzīvotāja. Pēc Krievijas pilsonības iegūšanas pieteicējai izsniegta pastāvīgā uzturēšanās atļauja. Pieteicēja no Latvijas izbraukusi 1998.gada oktobrī un atgriezusies pēc aptuveni četriem gadiem. Tādējādi saskaņā ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 37. panta 1. punktu pieteicējas uzturēšanās atļauja kļuva nederīga. Ņemot vērā minēto, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde atteicās ielīmēt pieteicējas pasē uzturēšanās atļaujas uzlīmi.

Senāts ir atzinis, ka personai izsniegtā pastāvīgā uzturēšanās atļauja ir zaudējusi spēku, iestājoties likumā noteiktam nosacījumam, līdz ar to valsts pārvaldes rīcība vai lēmumi nav bijuši par iemeslu tam, ka pieteicējiem izsniegtās uzturēšanās atļaujas kļuvušas nederīgas. Tādējādi Senāts ir atzinis, ka valsts pārvaldes rīcība konkrētajā lietā nav radījusi personas tiesību aizskārumu.

Vienlaikus Senāts, analizējot likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 37. panta 1. punktu, kas paredz, ka „uzturēšanās atļauja uzskatāma par nederīgu, ja persona bez pārtraukuma uzturas ārpus Latvijas vairāk nekā gadu vai piecu gadu laikā ar pārtraukumiem uzturējusies ārpus Latvijas vairāk nekā divarpus gadus, izņemot gadījumu, kad persona var pierādīt, ka tas noticis no tās neatkarīgu iemeslu dēļ”, ir paudis viedokli, ka šī norma nav pretrunā ar ECK normām.

Senāts ir norādījis, ka līdzīgas tiesību normas ir ietvertas arī citu valstu normatīvajā regulējumā (piemēram, Vācijas), turklāt tajās ietvertais regulējums atbilst Eiropas Savienības direktīvas prasībām un ECT atziņām. Senāts ir norādījis, ka „šādas - personas brīvību ierobežojošas normas – ietver arī citu valstu likumi. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka līgumslēdzēju valstu ziņā ir saglabāt sabiedrisko kārtību, it īpaši izmantojot savas tiesības, kas atbilstoši vispārārstītam starptautiskajām tiesībām un līgumiem piešķir tiesības kontrolēt ārvalstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos tās teritorijā” (sk. sprieduma 22.punktu). Tāpat arī Senāts ir ņēmis vērā ECT prakses atziņas. (sk. sprieduma 23.punktu – „konvencija (ECK) negarantē personai iebraukt un uzturēties valstī, kuras pilsonis attiecīgā persona nav, kā arī negarantē tiesības netikt izraidītam no šīs valsts. Līgumslēdzējām valstīm saskaņā ar starptautiskajās tiesībās iedibinātu principu ir tiesības kontrolēt tādu personu iebraukšanu, uzturēšanos un izbraukšanu, kuras nav tās pilsoņi”.

Turklāt Senāts ir norādījis, ka to, vai pastāv kādi īpaši individuāli apstākļi, kuru dēļ likumā ietvertais uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanas nosacījums konkrētajā gadījumā nebūtu piemērojams, ir jāpierāda pieteicējam. Kā norādījis Senāts, pierādījumu nastas pārņemšana uz indivīdu atbilst arī Eiropas Kopienų tiesas praksei imigrācijas lietās (sk. sprieduma 16.punktu).

[2] *Krukas lieta*

Viens no retajiem nolēmumiem, kurā dota padziļināta privātās dzīves jēdziena un tiesību uz privātās dzīves neaizskārumu analīze ir

Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 13.decembra spriedums lietā Nr. AA 372-04 Valentīnas Krukas pieteikumā par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izdotā izbraukšanas rīkojuma atcelšanu. Administratīvā apgabaltiesa konkrētajā lietā ir ņēmusi vērā to, ka pieteicēja Latvijā ir dzimusi, uzaugusi un nodzīvojuši gandrīz visu savu līdzšinējo mūžu, arī viņas nepilngadīgās meitas ir dzimušas un visu savu līdzšinējo mūžu faktiski dzīvojušas Latvijā, un ka līdz ar to pieteicējai neapšaubāmi Latvijā ir izveidotas un attīstītas emocionālās un sociālās attiecību saites, kuras aizsargā ECK 8.pantā un LR Satversmes 96.pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Interpretējot minēto normu saturu, Administratīvā apgabaltiesa ir ņēmusi vērā ECT secinājumus un atziņas Sļivenko lietā, Kolosovska lietā un Ivanova lietā. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa ir norādījusi, ka Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, izdodot izbraukšanas rīkojumus, nav pienācīgi izvērtējusi pieteicējas un viņas nepilngadīgo meitu iespējas veidot un attīstīt privāto dzīvi kādā citā valstī. Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa ir atzinusi, ka izbraukšanas rīkojums uzskatāms par nesamērīgu un prettiesisku.

Tomēr, ņemot vērā, ka minētais spriedums ir viens no retajiem Latvijas nacionālo administratīvo tiesu spriedumiem, kurā ir paplašināti izvērtēti privātās dzīves jēdziena un tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību saturs, atzīstams, ka tiesu prakse šajā jautājumā pagaidām ir tikai attīstības sākumstadijā un stabilas tiesu prakses atziņas attiecībā uz privāto dzīvi Latvijas nacionālo tiesu nolēmumos vēl nav izkristalizējušās.

PIELIKUMI

Izvilks no Senāta sprieduma Rupeikas lietā -
Minētajā lietā konstatēti šādi apstākļi –

„2002. gada 26. aprīlī PMLP saņēmusi Jeļenas Rupeikas un Vladimira Isahanova iesniegumu, kurā viņi lūdza izsniegt Vladimiram Isahanovam - Jeļenas Rupeikas vīram – pastāvīgās uzturēšanas atļauju. Lūgumu Jeļena Rupeika un Vladimirs Isahanovas pamatoja ar to, ka viņi laulībā jau atrodoties piecus gadus un tādēļ saskaņā ar likumu Vladimiram Isahanovam pienākas šāda veida uzturēšanās atļauja. [...] Ar PLMP priekšnieka 2002. gada 23. jūlija lēmumu nolemts nepārskatīt iepriekš pieņemto lēmumu par uzturēšanās atļaujas atteikumu Vladimiram Isahanovam, jo persona nevar apgādāt sevi un personas, kuras ir tās apgādībā, tāpat uzturēšanās atļaujas saņemšanai sniegtas nepatīcas ziņas un līdz ar to esot pamats uzskatīt, ka Vladimira Isahanova laulība ar Jeļenu Rupeiku noslēgta nolūkā saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju nevis, lai veidotu ģimeniskas saites” (sprieduma 2.punkts).

Senāts sprieduma motīvu daļā ir atzinis, ka

„konkrētajā gadījumā vērtējams jautājums par tiesībām uz ģimenes dzīvi, kas garantētas Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – konvencija) 8. pantā. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākos savos spriedumos un lēmumos ir noteikusi, ka valsts lēmumi imigrācijas jomā dažkārt var skart personas privāto dzīvi (sk., piemēram, sprieduma 60. punktu lietā Abdulaziz, Cabales un Balkandali pret Apvienoto Karalisti (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom), iesniegums nr. 9214/80; 9473/81; 9474/81).

[9] Tomēr tiesības uz privāto dzīvi nav absolūtas, tās var ierobežot, lai aizsargātu valsts ekonomiskās labklājības intereses, sabiedrisko kārtību, drošību un citus mērķus, ja vien ierobežojums ir samērīgs ar sasniedzamo mērķi. Cilvēktiesību tiesa arī norādījusi, ka nevar ignorēt, ka šāda tipa lietas saistītas ne tikai ar privāto dzīvi, bet arī ar migrāciju un atbilstoši vispārztītām starptautiskajām tiesībām un līgumiem valstij ir tiesības kontrolēt ārvalstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos tās teritorijā (sk., piemēram, iepriekšminētā sprieduma 67. punkta pēdējo teikumu).

Turklāt, konvencijas 8. panta garantēto tiesību uz ģimenes dzīvi priekšnoteikums ir ģimenes pastāvēšana, ar to parasti (kaut arī ne vienmēr) saprotot laulāto kopdzīvi (sk., piemēram, iepriekšminētā sprieduma 62. punktu). Tādējādi valsts ir tiesīga iegūt informāciju un vērtēt, vai konkrētajā gadījumā ģimene pastāv. Kā Administratīvo lietu departaments norādījis sprieduma 2004. gada lietā SKA – 129 9.2. punktā, laulības noslēgšana, kas ir pamats uzturēšanās atļaujas izsniegšanai, nav izprotama tikai kā formāla laulības reģistrācija. Arī saskaņā ar Eiropas Savienības 1997. gada 4. decembra Rezolūciju par pasākumiem fiktīvu laulību apkarošana (rezolūcijas nr. 97/C 382/01) formāla reģistrācija vienīgi uzturēšanās atļaujas saņemšanai nav pieļaujama.

[11] Ņemot vērā iepriekšteikto, lai pārbaudītu PMLP lēmuma tiesiskumu, nepieciešams konstatēt:

- 3) vai pastāv ģimenes dzīve (nevis tikai laulība formālā nozīmē),
- 4) ja ģimenes dzīve nepastāv, vai pastāv cita veida personiskā, ekonomiskā vai sociālā saite, kuras dēļ atteikums personai izsniegt uzturēšanās atļauju būtu nesamērīgs.”

Izvilks no Senāta sprieduma Maksimovas un Uzdijeva lietā –

„[1] 1998. gada 26. jūnijā Krievijas pilsonis Ali Uzdijevs noslēdzis laulību ar Latvijas pilsoni Larisu Maksimovu, un 1999. gada 25. februārī viņam izsniegta termiņuzturēšanās atļauja uz gadu sakarā ar laulības noslēgšanu. 2000. gada 10. februārī Ali Uzdijevam izsniegta atkārtota termiņuzturēšanās Latvijā atļauja uz četriem gadiem. Iesniegumā šīs atļaujas saņemšanas mērķis bija norādīts kopdzīve ar laulāto Larisu Maksimovu.

[1.1] 2002. gada 3. janvārī, pamatojoties uz likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 28.¹ pantu, Ali Uzdijeva nepilngadīgajiem bērniem Hedišatai, Hedai, Hebirai un Ozdi izsniegtas termiņuzturēšanās atļaujas uz tēva uzturēšanās atļaujas termiņu, proti, līdz 2004. gada 4. februārim.

[1.2] 2002. gada 27. februārī Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk – PMLP) pieņēma lēmumu Nr. 24/UA-4-684 anulēt Ali Uzdijevam un viņa bērniem izsniegtās termiņuzturēšanās atļaujas. Lēmumā tika norādīts, ka Ali Uzdijevs iesniegumā uzturēšanās atļaujas saņemšanai sniedzis nepatiesas ziņas, proti, par savas uzturēšanās iemeslu Latvijā minējis kopdzīvi ar Larisu Maksimovu, taču viņa laulātā Larisa Maksimova nedzīvo norādītajā adresē Ruses ielā, bet Maskavas ielā.

[1.3] Šo PMLP lēmumu Ali Uzdijevs apstrīdēja PMLP priekšniekam, taču ar 2002. gada 8. aprīļa lēmumu Nr. 24/7-M-23 atzīts, ka uzturēšanās atļaujas anulēšana Ali Uzdijevam ir pamatota, jo Ali Uzdijevs nedzīvo kopā ar laulāto Larisu Maksimovu, bet ar bijušo laulāto Tabariku Uzdijevu.

[2] Minēto lēmumu Ali Uzdiņevs un Larisa Maksimova pārsūdzēja Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā un norādīja:

[2.1] nav pamatots PMLP secinājums, ka Ali Uzdiņevs iesniegumā uzturēšanās atļaujas saņemšanai norādījis nepatiesas ziņas. Ali Uzdiņeva ģimene uzturas iesniegumā norādītajā dzīves vietā, lai gan viņiem pieder arī citi dzīvokļi. Latvijas Republikas normatīvie akti to neaizliedz;

[2.2] Ali Uzdiņeva un Larisas Maksimovas laulība nav šķirta.

[9] Ikviens valsts ir tiesīga veidot savām nacionālajām interesēm atbilstošu migrācijas politiku, kuras ietvaros tiek kontrolēta arī to personu, kuras nav piederīgas šai valstij, iecelšana, uzturēšanās un izbraukšana. Šāda kontrole, citastarp, tiek realizēta ar vīzu vai uzturēšanās atļauju izsniegšanu.

[9.2] Tomēr laulības noslēgšana, kas ir pamats uzturēšanās atļaujas izsniegšanai iepriekš minētā likuma 25. panta kārtībā, nav izprotama tikai kā formāla laulības reģistrācija. Šāda tiesību normu izpratne vērojama arī starptautisko organizāciju ietvaros. Piemēram, Eiropas Savienības Padome 1997. gada 4. decembrī ir pieņēmusi Rezolūciju par pasākumiem fiktīvu laulību apkarošanai (rezolūcijas nr. 97/C 382/01). Saskaņā ar šo rezolūciju formāla laulības reģistrācija vienīgi uzturēšanās atļaujas saņemšanai ārvalstniekam nav pieļaujama.

[9.3] Labvēlīgāka uzturēšanās atļauju izsniegšanas kārtība laulātajiem (sk. sprieduma [9.1] punktu) ir saistāma arī ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā ietvertajām personas tiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka ģimenes dzīve attiecībā uz laulātajiem parasti ietver kopīgu dzīvošanu [sk., piemēram, spriedumu lietā Abdulaziz, Kabaless un Balkandali pret Apvienoto Karalisti (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom), iesniegums Nr. 9214/80; 9473/81; 9474/81]. Arī no Latvijas Republikas Civillikuma izriet, ka par ģimenes izveidošanu, pastāvēšanu liecina laulāto kopdzīve, savstarpējas rūpes. Tā, Civillikuma 84. pants nosaka, ka laulība rada vīram un sievietei pienākumu būt savstarpēji uzticīgiem, kopā dzīvot, vienam par otru gādāt un kopīgi rūpēties par ģimenes labklājību.

Tādējādi likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” normas, kas regulē uzturēšanās atļauju izsniegšanu laulības noslēgšanas gadījumā, tulkojamas, ievērojot laulības noslēgšanas nolūku izveidot ģimeni. Taču to, vai personu starpā pastāv patiesas ģimenes attiecības, jāvērtē, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus.

[9.4] Arī šās lietas ietvaros ir svarīgi noskaidrot, vai Ali Uzdiņevs un Larisa Maksimova laulību noslēguši nolūkā veidot un uzturēt patiesas ģimenes attiecības. Taču, ja ārvalstnieks, izmantojot formālo laulības noslēgšanas faktu, nolūku veidot ģimenes kopdzīvi ir uzrādījis tikai tāpēc, lai saņemtu uzturēšanās atļauju, tad ir pamats atzīt, ka šī persona sniegusi nepatiesas ziņas, un uzturēšanās atļauja viņai anulējama.

Apgabaltiesa, izskatot lietu apelācijas kārtībā, nav objektīvi noskaidrojusi lietas apstākļus un nav novērtējusi visus PMLP iesniegtos pierādījumus. Tādējādi apgabaltiesas spriedums nav atzīstams par tiesisku.”

Izvilks no Senāta sprieduma Ņemkova un Krasņukovas lietā –

„[1] 2002. gada 2. decembrī Baltkrievijas Republikas pilsonē O. Krasņukova iesniedza dokumentus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (turpmāk – Pārvalde)

pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Sakarā ar to, ka iesniegto dokumentu pārbaudes rezultātā Pārvalde konstatēja, ka O. Krasņukova nav norādījusi ne savu, ne arī sava laulātā faktisko dzīvesvietu Latvijā, ar Pārvaldes 2003. gada 10. februāra paziņojumu viņai atteikts izsniegt pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Atteikums pamatots ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā”, kas bija spēkā līdz 2003. gada 1. maijam, 35. panta 6. punktu, kurā noteikts, ka uzturēšanās atļauju neizsniedz, ja tās saņemšanai persona apzināti sniegusi nepatiesas ziņas.

[6] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2004. gada 30. marta spriedumu V. Ņemkova un O. Krasņukovas pieteikums apmierināts, bet apelācijas sūdzība noraidīta. Apgabaltiesa uzskatīja, ka Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa, atsaucoties spriedumā uz Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 23. pantu un Satversmes 110. pantu, pamatoti atzinusi, ka O. Krasņukovai nav tiesisku šķēršļu saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju pie laulātā V. Ņemkova. Tiesa norādīja, ka konkrētajā gadījumā pārkāpts samērīguma princips, ierobežojot privātpersonu tiesības uz ģimenes apvienošanu. Pārkāpumi, uz kuriem savā lēmumā norādījusi Pārvalde, nav atzīstami par tādiem, kas būtu attaisnojami ar nozīmīgu sabiedrības labumu salīdzinājumā ar Pārvaldes rīcības rezultātā O. Krasņukovas un V. Ņemkova ierobežotajām tiesībām dzīvot ģimenē pēc pašu izvēlētas dzīvesvietas. Pamatojoties uz iepriekšminēto, tiesa noraidījusi Pārvaldes apelācijas sūdzību un uzdevusi tai divu nedēļu laikā izsniegt O. Krasņukovai pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

[12.1] Kā minēts Pārvaldes iesniegtajā apelācijas sūdzībā (skatīt sprieduma 5. punktu), likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 23. panta otrajā daļā paredzētās ārvalstnieka tiesības saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju dzīvošanai pie laulātā nepilsoņa nav absolūtas un var tikt ierobežotas, ja, cita starpā, uzturēšanās atļaujas saņemšanai persona apzināti sniegusi nepatiesas ziņas.

[12.2] Apelācijas sūdzībā uzsvērts, ka, iesniedzot dokumentus pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai, O. Krasņukova ir apzināti sniegusi nepatiesas ziņas.

[15] Attiecībā par norādi uz Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 23. pantu un Satversmes 110. pantu Senāta Administratīvo lietu departaments uzskata, ka minētajās normās paredzētā ģimenes aizsardzība nav absolūta. Valsts ir apņēmusies veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu ģimenes aizsardzību, kā rezultātā attiecībā uz ārvalstniekiem un bezvalstniekiem likumā „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā”, cita starpā, bija noteiktas šo personu tiesības saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju un izveidota valsts pārvaldes iestāde, kas minētās atļaujas izsniedz. Taču vienlaikus valsts ir ierobežojusi to personu loku, kurām šādas tiesības pieder, kā arī noteikusi kārtību, kāda jāievēro, saņemot pastāvīgās uzturēšanās atļaujas. Līdz ar to, no apelācijas instances tiesas spriedumā minētajām tiesību normām nav iespējams izdarīt kategorisku secinājumu, ka nepastāv nekādi šķēršļi pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Lai to izdarītu, nepieciešams izvērtēt lietā iesniegtos pierādījumus, kā arī nodibinātos faktiskos apstākļus subsumēt attiecībā pret atbilstošām likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” normām.

[17] Rezumējot iepriekšminēto, Senāta Administratīvo lietu departaments atzīst, ka O. Krasņukovai kā Latvijas Republikas nepilsoņa laulātajai, kas iepriekš saņēmusi termiņuzturēšanās atļaujas uz gadu un kas vēlāk pagarināta vēl uz četriem

gadiem, atbilstoši likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 23. panta 2. punktam un 25.1 panta pirmās daļas 3. punktam pieder subjektīvās tiesības uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu. Tomēr šo tiesību izmantošana ir atkarīga no atsevišķu normatīvajos aktos noteiktu priekšnoteikumu īstenošanas. Konkrētajā gadījumā Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, atzīstot O. Krasņukovas tiesības uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu, nav vērtējusi to, vai O. Krasņukova ir ievērojusi likumā „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” un uz tā pamata izdotajos Ministru kabineta noteikumos paredzētos priekšnoteikumus pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai.”

Izvilks no Senāta sprieduma Kapses lietā –

„[1] Ināra Kapse ir Latvijas Republikas pilsoņe. 1997.gada 26.jūlijā Vidzemes priekšpilsētas Dzimtsarakstu nodaļā viņa reģistrējusi laulību ar Krievijas Federācijas pilsoni Sergeju Komnatniju.

[2] 2002.gada 4.novembrī Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk - Pārvalde) noraidījusi Sergeja Komnatnija lūgumu izsniegt uzturēšanās atļauju, norādot, ka viņš kā Krievijas Federācijas Bruņoto Spēku militārpersona ir saņēmis dzīvokli Krievijā, izmantojot ASV palīdzības programmu. Līdz ar to Sergejs Komnatnijs ir atteicies pretendēt uz pastāvīgu dzīves vietu Latvijā un viņam ir tiesības iecelt un uzturēties Latvijā ar vīzu 90 dienas gadā. Lēmums pamatots ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 35.panta 12.punktu.

[3] Uzskatot minēto lēmumu par nepamatotu, Sergeja Komnatnija laulātā Ināra Kapse pārsūdzējusi to.

[11] Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kura ir saistoša Latvijai, un kuras 8.pantā ir paredzētas personas tiesības uz ģimenes dzīvi, šā panta otrajā daļā pieļauj šīs tiesības valstīm ierobežot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedriskās drošības vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības vai brīvības. Administratīvo lietu departaments uzskata, ka ierobežojums Krievijas militārpersonām saņemt uzturēšanās atļaujas Latvijā noteikts nolūkā samazināt Krievijas militārpersonu skaitu Latvijā, kas varētu destabilizēt situāciju valstī. Līdz ar to likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijā” 35.pantā noteikto ierobežojumu attiecināšana uz personām, kuras pieprasa termiņuzturēšanās atļauju sakarā ar laulību, nav pretrunā ar Latvijai saistošiem starptautiskajiem aktiem.

[13].. Ne pieteicēja, ne Sergejs Komnatnijs nav minējuši un nav iesnieguši pierādījumus par to, ka ir šķēršļi apvienot ģimeni Sergeja Komnatnija dzīvesvietā. Līdz ar to Administratīvo lietu departaments uzskata, ka apgabaltiesa nav vērtējusi, vai Pārvaldes pieņemtajā lēmumā ir ievērots taisnīgs līdzsvars starp valsts tiesībām aizsargāt savas nacionālās drošības intereses un Eiropas Cilvēktiesības konvencijas 8.pantā garantētajām tiesībām uz ģimenes dzīvi.

[15] Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus un to, ka apgabaltiesa savā spriedumā nav vērtējusi faktiskos un tiesiskos apstākļus no valsts interešu viedokļa, Administratīvo lietu departaments uzskata, ka apgabaltiesas spriedums atceļams.”

Izvilums no Senāta sprieduma Laures lietā –

„[1] Natālija Laure ir Latvijas Republikas pilsoņe. 2002.gada 14.decembrī Vidzemes priekšpilsētas Dzimsarakstu nodaļā viņa reģistrējusi laulību ar Izraēlas pilsoni Konstantīnu Gerasimuku.

[2] 2003.gada 11.februārī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk - Pārvalde) priekšnieka vietniece noraidījusi Konstantīna Gerasimuka lūgumu izsniegt viņam uzturēšanās atļauju, norādot, ka viņš 2002.gadā uzturējies Latvijā vairāk par atļautajām 90 dienām pusgadā, laulību noslēdzis, uzturoties Latvijā nelikumīgi, turklāt kā paredzamo dzīves vietu norādījis savu vecāku, nevis laulātās adresi. Līdz ar to Konstantīns Gerasimuks nevar pretendēt uz termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanu un viņam ir tiesības atkārtoti pēc gada iesniegt dokumentus šīs atļaujas saņemšanai.

Lēmums pamatots ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā” 35.panta 11.punktu.

[3] Uzskatot minēto lēmumu par nepamatotu, Konstantīna Gerasimuka laulātā Natālija Laure pārsūdzējusi to Pārvaldes priekšniekam, norādot, ka, liedzot viņas vīram tiesības ieceļot un uzturēties Latvijā, tiek pārkāptas viņai garantētās tiesības uz ģimenes apvienošanu.

[7.2] Apgabaltiesa atzinusi, ka, neizsniedzot pieteicējas vīram termiņuzturēšanās atļauju pie laulātās, ir pārkāpts samērīguma princips, ierobežojot privātpersonu tiesības uz ģimenes apvienošanu. Turklāt Latvijā dzīvojot arī Konstantīna Gerasimuka vecāki.

Pārvaldes minētie apstākļi, kā norādīts spriedumā, nav atzīstami par tādiem, kas atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā pieļautajiem personu tiesību ierobežošanas pamatiem un būtu attaisnojami ar nozīmīgu sabiedrības labumu, lai ierobežotu pieteicējas laulātā cilvēktiesības dzīvot ģimenē pēc viņu izvēlētajās dzīvesvietas Latvijā un liegtu viņam saņemt uzturēšanās atļauju pie laulātās.

[10] Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, nosakot ikvienam tiesības un savu privāto un ģimenes dzīvi, tomēr pieļauj iespēju valstīm ierobežot minētās tiesības konkrētā valstī tad, ja tas paredzēts likumā un ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedrības drošības vai ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības un noziegumus, lai aizsargātu veselību un tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības vai brīvības.

[11] Likums „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā” , kas bija spēkā Konstantīna Gerasimuka iesnieguma izskatīšanas laikā, noteica priekšnoteikumus uzturēšanās atļauju saņemšanas kārtībai. Saskaņā ar minētā likuma 17. panta 3.punktu un 25.pantu ārvalstniekam, kas ir Latvijas pilsoņa laulātais, ir tiesības saņemt termiņuzturēšanās atļauju uz gadu. Tajā pašā laikā minētā likuma 35.pants uzturēšanās atļaujas izsniegšanai noteica ierobežojumus, kas attiecināmi uz jebkuru personu neatkarīgi no tā, kāds ir tiesiskais pamats uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai. Minētā panta 11.punkts noteica, ka uzturēšanās atļaujas neizsniedz, ja persona ir nelikumīgi uzturējusies Latvijas Republikas teritorijā. šis noteikums nostiprināts arī šobrīd spēkā esošajā „Imigrācijas likuma” 34.panta sestajā daļā, kas noteic, ka uzturēšanās atļaujas izsniegšanu atsaka, ja ārzemnieks ir nelikumīgi uzturējies Latvijā, t.i., pārkāpis vīzu režīmu - tiesību aktos noteikto ārvalstnieku ieceļošanas un uzturēšanās kārtību Latvijā Republikā. Apgabaltiesa spriedumā ir konstatējusi, ka pieteicējas vīrs ieceļojis

Latvijā likumīgi, taču pārkāpis vīzu režīmu (lietas lapa Nr. 58). Līdz ar to apgabaltiesai, skatot lietu bija jāņem vērā, ka, nosakot likumā konkrētus pārkāpumus, kuri nepieļauj uzturēšanās atļaujas izsniegšanu ārzemniekam, likumdevējs, atbilstoši minētās Konvencijas 8.pantam [10], jau ir izvērtējis lietderības apsvērumus, kas nepieciešami tiesiska mērķa sasniegšanai.

[13] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 65.panta pirmo daļu, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestādes izdod šādu administratīvo aktu. Saskaņā ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 35.pantu, Pārvaldei, konstatējot konkrētus pārkāpumus, šajā gadījumā - nelikumīgu uzturēšanos Latvijas Republikā, bija uzlikts pienākums izdot obligāto administratīvo aktu – lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanas atteikumu. Kā izriet no tiesu prakses (2004.gada lieta SKA-10), pieņemot likuma normu, kas uzliek iestādei pienākumu konkrētos apstākļos izdot obligāto administratīvo aktu, likumdevējs jau ir izvērtējis sabiedrības un atsevišķas personas tiesiskās intereses, tādējādi šāda akta izdošana nav saistīta ar īpašu tā izdošanas vai satura lietderības apsvērumu izvērtēšanu. Līdz ar to par pamatotu Administratīvo lietu departaments atzīst kasācijas sūdzības [8.1] argumentu, ka apgabaltiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 103.panta trešās daļas 2.punktu un nav noskaidrojusi, vai piemērojamās tiesību normas dod iestādei noteiktas tiesības vai uzliek pienākumus. Šāds pārkāpums ir novedis pie nepamatota sprieduma taisīšanas.”

Izvilks no Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 13.decembra sprieduma Krukas lietā –

„[1] 2003.gada 15.septembrī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – PMLP) Personu statusa kontroles departamenta direktors izdeva izbraukšanas rīkojumu Nr.5217 (turpmāk – Rīkojums), ar kuru noteica Valentīnai Krukai kopā ar nepilngadīgajiem bērniem Jekaterinu Kruku un Valēriju Kruku atstāt Latvijas Republiku līdz 2003.gada 9.oktobrim, nosakot ieceļošanas aizliegumu Latvijas Republikā līdz 2006.gada 15.septembrim.

[11] Administratīvā apgabaltiesa lietā konstatē šādus faktus:

Valentīna Kruka dzimusi 1968.gadā Bauskā, Latvijā.

No 1985.gada līdz 1988.gadam mācījusies un dzīvojusi Minskā Baltkrievijā.

1989.gadā Minskā noslēgusi laulību ar Sergeju Kruku. Pēc laulības noslēgšanas atgriezusies Rīgā.

No 1985.gada 12.novembra līdz 1991.gada 20.augustam bijusi pierakstīta Noliktavas ielā 1 – 9, Rīgā (Namu pārvaldes „Viesturdārzs” 2001.gada 28.maija arhīva izziņa Nr.4.6.21.1.4 – 106/46) (lietas lapa 33).

1989.gada 1.septembrī Rīgā pieteicējai piedzimusi meita Jekaterina Kruka.

No 1991.gada 5.marta līdz 2001.gada 10.augustam bijusi pierakstīta Minskā, Baltkrievijā (Minskas pilsētas Ļeņina rajona tiesas 2001.gada 30.jūlija lēmums)(lietas lapa 50 – 52).

No 1995.gada 19.maija Valentīna Kruka un viņas meitas Jekaterina Kruka un Valērija Kruka (no 1995.gada 5.decembra) pierakstītas Ed.Smiļģa ielā 52 – 2, Rīgā (dzīvokļa kartīte) (lietas lapa 37).

1995.gada 17.oktobrī Rīgā pieteicējai dzimusi meita Valērija Kruka.

No 1998.gada 16.janvāra minētajā adresē uz termiņuzturēšanās atļaujas pamata pierakstīts pieteicējas laulātais Sergejs Kruks, kurš ir Baltkrievijas pilsonis.

1999.gada 28.janvārī pieteicējai anulēts personas kods un atņemta nepilsoņa pase.

2001.gada 14.jūnijā stājies spēkā Rīgas apgabaltiesas spriedums, ar kuru PMLP lēmums par personas koda anulēšanu atstāts spēkā.

Lietā nav strīda par minētajiem faktiem. Lietā ir strīds par to, vai pieteicējai pamatoti izdots izbraukšanas rīkojums. Turklāt pieteicēja lietā norāda, ka nav nevienas citas valsts, tajā skaitā, Baltkrievijas, pilsoņi un Baltkrievijā nekad nav dzīvojuši.

Savukārt PMLP norāda, ka PMLP, izsniedzot izbraukšanas rīkojumu un šobrīd, nav ziņu par to, vai pieteicējai ir citas valsts pilsonība.

[14] .. Šādos apstākļos apgabaltiesa uzskata, ka atbildētājs nav vērtējis faktiskos apstākļus un nav noskaidrojis pieteicējas saistību ar citu valsti, Baltkrieviju. Atbildētājs ir aprobežojies ar personas formālu pieraksta faktu. Turklāt kā secināms no atbildētāja paskaidrojumiem tiesas sēdē, PMLP ir pieļāvusi, ka atbilstoši pierakstam Baltkrievijā Valentīna Kruka arī var saņemt šīs valsts pilsonību un izbraukt uz šo valsti, tomēr tādus faktus nav pārbaudījuši.

Ņemot vērā, ka PMLP nav noskaidrojusi un ņēmusi vērā pieteicējas faktisko dzīvesvietu un saistību ar Latviju, apgabaltiesa atzīst, ka PMLP nepamatoti piemērojusi likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības” 1.panta trešās daļas 5.punktu.

Apgabaltiesa nepiekrīt PMLP argumentam, ka tā kā izbraukšanas rīkojums atbilstoši Imigrācijas likuma 41.panta 1.punktam ir obligātais administratīvais akts, iestādei, to pieņemot, nav jāvērtē apstākļi. Apgabaltiesa uzskata, ka iestādei ir jākonstatē izbraukšanas rīkojuma izdošanas priekšnosacījumu esamība, un iestāde nevar formāli atsaukties uz spēkā stājušos tiesas spriedumu, turklāt, ja ar šādu iestādes lēmumu var tikt skartas personas cilvēktiesības.

Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96.pantam ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājojuma (..) neaizskaramību.

Satversmē ietvertas cilvēktiesību normas tulkojamas pēc iespējas atbilstoši interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē, tajā skaitā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē.

ECT ir atzinusi, ka ilgtermiņa iedzīvotāju (ja persona ir izveidojusi personiskas, sociālas un ekonomiskas attiecības) izraidīšana no valsts ir atzīstama par iejaukšanos šo personu privātajā dzīvē. Tāda iejaukšanās attaisnojama tikai, ja noteikta likumā un vērsta uz leģitīmu mērķu sasniegšanu (sk. ECT 2003.gada 9.oktobra sprieduma lietā „Sļivenko pret Latviju” 95., 96.punktu, ECT 2004.gada 25.marta lēmumu lietā „Ivanovs pret Latviju”, ECT 2004.gada 29.janvāra lēmums lietā „Kolosovskis pret Latviju”). ECT 2003.gada 9.oktobra spriedumā lietā „Sļivenko pret Latviju” norādījusi, ka personas „tika piespiestu kārtā izvadītas no valsts, kurā viņas bija attīstījušas bez pārtraukumiem kopš dzimšanas personiskās, sociālās un ekonomiskās attiecību saites, kas veido cilvēka privāto dzīvi. (..) Tiesai nākas secināt, ka iesniedzēju izbraukšana no Latvijas bija iejaukšanās viņu „privātajā dzīvē” un viņu „mājoklī” Konvencijas [Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija] 8.panta pirmā paragrāfa izpratnē” (sk. sprieduma 96.punktu).

Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka iestādes izdots izbraukšanas rīkojums un lēmums par izraidīšanu būtībā ietver tās pašas sekas. Līdz ar to konkrētajā lietā ir pamats secināt, ka ar PMLP izdoto izbraukšanas rīkojumu nepamatoti tiek aizskartas Valentīnas Krukas un viņas nepilngadīgo bērnu cilvēktiesības.

Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa atzīst, ka PMLP 2003.gada 28.oktobra lēmums Nr.24/8 – K – 206 daļā par izbraukšanas rīkojuma izdošanu Valnetīnai Krukai un viņas nepilngadīgajiem bērniem ir atceļams kā pretiesisks.”

Izvilums no Senāta sprieduma Damiao lietā –

„[1] Jevgēnija Damiao Latvijas Republikā dzīvo kopš 1971. gada, 1989. gada viņa salaulājusies ar Angolas pilsoni Lusiano Damiao. Šajā laulībā 1993. gadā piedzimis dēls Matias Damiao.

Jevgēnija Damiao 1992. gada 23. novembrī reģistrēta Iedzīvotāju reģistrā vispārējā kārtībā un viņai piešķirts personas kods.

Jevgēnija Damiao 1997. gada 29. oktobrī ieguvusi Krievijas Federācijas pilsonību, un 1997. gada 3. novembrī, pamatojoties uz likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 23.¹ pantu, viņai izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Savukārt viņas dēlam Matiasam Damiao pastāvīgās uzturēšanās atļauja izsniegta 1997. gada 1. decembrī.

Jevgēnija Damiao 1998. gada 6. oktobrī izceļojusi no Latvijas Republikas, bet atgriezusies 2002. gada 24. augustā. Savukārt Matias Damiao no Latvijas Republikas izceļojis 1999. gada 2. jūlijā, bet atgriezies 2002. gada 7. jūlijā.

Jevgēnijas Damiao laulātais Lusiano Damiao 2000. gada 12. maijā nomiris.

Jevgēnija Damiao un viņas dēlam Matiasam Damiao ir izsniegtas terminētas uzturēšanās atļaujas Portugālē, pēdējā no tām, par kuru ir ziņas lietā, izsniegta ar termiņu līdz 2002. gada 3. novembrim.

[10.3] Pārvaldes lēmums, ar kuru atzīts, ka uzturēšanās atļauja uzskatāma par nederīgu, pamatots ar likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 37. panta 1. punktu, kas noteic: „Uzturēšanās atļauja uzskatāma par nederīgu, ja persona bez pārtraukuma uzturas ārpus Latvijas vairāk nekā gadu vai piecu gadu laikā ar pārtraukumiem uzturējusies ārpus Latvijas vairāk nekā divarpus gadus, izņemot gadījumu, kad persona var pierādīt, ka tas noticis no tās neatkarīgu iemeslu dēļ.”

Kā izriet no šī punkta redakcijas, uzturēšanās atļauja netiek atcelta ar iestādes pieņemtu lēmumu, bet gan iestājoties likumā paredzētam nosacījumam. Likums neprasa, ka, lai uzturēšanās atļauja zaudētu spēku, Pārvaldei būtu jāpieņem atsevišķs tiesiskās attiecības izbeidzošs vai konstatējošs administratīvais akts. Tas izriet no tiesību normas vārdiskā formulējuma – „uzskatāma par nederīgu”, nevis „Pārvalde to atzīst par nederīgu” vai tml.

Tādējādi pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšana ir administratīvais akts, kas ietver atceļošu nosacījumu. Iestājoties likumā noteiktajiem apstākļiem, administratīvais akts (pastāvīgā uzturēšanās atļauja) automātiski (ex lege) zaudē spēku. To, vai ir iestājušies likumā noteiktie apstākļi (tai skaitā, vai ir pastāvējuši attaisnojoši apstākļi), vērtē, izskatot lietu sakarā ar citu administratīvo aktu (piemēram, rīkojumu par izraidīšanu) vai faktisko rīcību.

[10.4] Tā kā pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēkā neesamības konstatēšanai nav jāpieņem formāls lēmums, kas stātos spēkā tikai pēc tā paziņošanas, pārsūdzētais Pārvaldes lēmums ir tikai paziņojums par tiesiskajām sekām, kas ir iestājušās sakarā ar likumā paredzēto nosacījumu iestāšanos. Citiem vārdiem, tā kā tiesiskās sekas izriet tieši no likuma, Pārvaldes lēmums pats par sevi nerada nekādas tiesiskās sekas, bet tam ir tikai informējošs raksturs. Tā kā lēmums nerada tiesiskās sekas, tas nav uzskatāms par administratīvo aktu.

Šajā daļā tas arī nav uzskatāms par faktisko rīcību.

[10.5] *Ar pārsūdzēto lēmumu, kaut arī tas lēmuma tekstā tieši nav norādīts, bet izriet no Pārvaldes paskaidrojumiem (lietas 8. lpp), faktiski tika noraidīts lūgums par uzturēšanas atļauju ielīmēšanu jaunajā ceļošanas dokumentā. Šāds atteikums atbilstoši Administratīvā procesa likuma 89. pantam uzskatāms par iestādes faktisko rīcību. Tādējādi Administratīvo lietu departaments secina, ka tiesā ir pārsūdzēta iestādes faktiskā rīcība.*

[12] *Administratīvo lietu departaments nepievienojas kasācijas sūdzības argumentam, ka pārvaldei bija rīcības brīvība, pieņemot pārsūdzēto lēmumu. Kā jau minēts iepriekš (10.7. punktā), Imigrācijas likums šajā gadījumā nebija piemērojams, savukārt no likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 37. panta (sk. 10.3. punktu) izriet tikai noteiktas tiesiskās sekas: „uzturēšanās atļauja uzskatāma par nederīgu”. Tāpēc pamatots bija Pārvaldes lēmums atteikt ielīmēt uzturēšanās atļauju jaunajā ceļošanas dokumentā.*

[16] *.. Atbilstoši likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 37. panta 1. punktam (sk. 10.3. punktu) par pierādījumu, kuram varētu būt nozīme lietā, varētu uzskatīt ziņas par faktiem, kas apstiprinātu, ka uzturēšanās ārpus Latvijas nav bijusi tik ilgstoša, kā to norādījusi Pārvalde vai arī ziņas par faktiem, kas apstiprinātu, ka uzturēšanās ārpus Latvijas notikusi no personas neatkarīgu iemeslu dēļ. Atbilstoši likuma 37. panta 1. punktam pierādījumu iesniegšanas pienākums gulstas uz personu. Tas izriet no šī punkta vārdiskā formulējuma „... izņemot gadījumu, kad persona var pierādīt ..”*

Pierādījumu nastas pārņemšana uz indivīdu atbilst arī Eiropas Kopienu tiesas praksei imigrācijas lietās (sk., piemēram, Eiropas Kopienu tiesas pirmās palātas 2005. gada 17. februāra sprieduma 56. punktu lietā Nr. C-215/03 „Salah Oulane pret Ārvalstnieku un integrācijas lietu ministru” (Salah Oulane v. Ministre voor Vreemdelingenzaken en Integratie).

[18] *Noraidāms ir arī kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa nav piemērojusi samērīguma principu. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 65. pantam, lietderības apsvērumi, tai skaitā samērīgums, iestādei jāizvērtē izdošanas izvēles, satura izvēles vai brīvā administratīvā akta gadījumā. Savukārt, ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts, iestāde izdod šādu administratīvo aktu. Iepriekšteiktais attiecināms arī uz faktisko rīcību. Konkrētajā gadījumā no tiesību normas un faktiskajiem lietas apstākļiem skaidri izrietēja, ka konkrētās uzturēšanās atļaujas bija zaudējušas spēku. Tāpēc ielīmēt uzturēšanās atļaujas ielīmes jaunajos ceļošanas dokumentos Pārvaldei nebija tiesiska pamata. Tā kā Pārvaldei nebija piešķirta nekāda rīcības brīvība, tai arī nebija jāizdara lietderības, tai skaitā, samērīguma apsvērumi.*

[22] *.. šādas - personas brīvību ierobežojošas normas – ietver arī citu valstu likumi. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka līgumslēdzēju valstu ziņā ir saglabāt sabiedrisko kārtību, it īpaši izmantojot savas tiesības, kas atbilstoši vispāratzītām starptautiskajām tiesībām un līgumiem piešķir tiesības kontrolēt ārvalstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos tās teritorijā (sk., piemēram, sprieduma 115. punktu lietā Sļivenko pret Latviju (iesniegums nr. 48321/99); neoficiālo tulkojumu sk.: Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 27. novembris) ..*

[23] *Starptautiskais pakts “Par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām” 12. pants, uz kuru atsaukusies kasācijas sūdzības iesniedzēja, noteic personas tiesības brīvi izvēlēties dzīves vietu valstī, izbraukt no valsts un tiesības iebraukt savā valstī.*

Līdzīgu normu ietver arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Ceturtā protokola 2. panta 2. punkts (tiesības brīvi atstāt valsti) un 3. panta 2. punkts (ikviena tiesības ieceļot valstī, kuras pilsonis viņš ir). Interpretējot šo pantu lietā Kolosovskis pret Latviju (iesnieguma numurs 50183/99), Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka konvencija negarantē personai iebraukt un uzturēties valstī, kuras pilsonis attiecīgā persona nav, kā arī negarantē tiesības netikt izraidītam no šīs valsts. Līgumslēdzējām valstīm saskaņā ar starptautiskajās tiesībās iedibinātu principu ir tiesības kontrolēt tādu personu iebraukšanu, uzturēšanos un izbraukšanu, kuras nav tās pilsoņi.

[..] Direktīvas 2003/109/EK neparedz, ka personām, kas dzīvo ārpus dalībvalsts, būtu jā saglabā pastāvīgās uzturēšanās atļauja, taču direktīvas 9. panta piektā daļa uzliek par pienākumu dalībvalstīm paredzēt atvieglojumus pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai no jauna tām personām, kas to zaudējušas, izbraucot uz dzīvi citā valstī. Tomēr arī tad, ja persona ir uzturējusies ārpus dalībvalsts vairāk kā sešus gadus un nepastāv kādi īpaši apstākļi, dalībvalstij nav pienākums viņu uzskatīt par pastāvīgo iedzīvotāju.”